

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

28E JAARGANG

JUNI 1943

No. 1422

HOOFDREDACTEUR:
M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:
H. W. Lambers (Rotterdam).

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor, Museum-park, Rotterdam (C).

*Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD: Blz.

De ontwikkeling van de verticale bedrijfsorganisatie op het gebied der voedselvoorziening door <i>Mej. Mr. E. W. Hoetink</i>	212
De scheepvaart door <i>C. Vermey</i>	215
De ontwikkeling der normalisatie in Nederland door <i>Ir. J. A. Teyjnick</i>	218
Naamlooze vennootschappen in 1942 door <i>Mr. A. Schadee</i>	220
De tinvoorziening der Vereenigde Staten door <i>J. Willems</i>	221
Aanteekeningen.	
Uittreksel uit het Jaarverslag van het Nederlandsch Economisch Instituut over de periode 1 Januari tot 31 December 1942	222
Ontvangen boeken	223
Statistieken.	
Stand van 's Rijks Kas — Voornaamste posten in duizenden guldens van den weekstaat van De Nederlandsche Bank	224
Maandcijfers	
Gecombineerde maandstaat van de vier Nederlandsche groote banken en van het Nederlandsche bedrijf der Nederlandsche Handel-Maatschappij	224

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De situatie op de *geldmarkt* is sedert ons vorig overzicht slechts in zooverre gewijzigd, dat de tendenzen, die zich toen openbaarden, zich nog veel scherper hebben afgeteekend. De overvloed van middelen drukt steeds meer zijn stempel op de geldmarktverhoudingen. Zoolang aldus de geldmarkt een surplus aan middelen boven vraag vertoont, zal de situatie onveranderd blijven, en zal de Agent van de Schatkist moeten voortgaan met het rantsoeneeren van de toewijzing van het nieuw uitgegeven papier. Door verschillende omstandigheden is in den jongsten tijd de uitgifte van schatkistpapier belangrijk achtergebleven bij het tempo van de laatste jaren, maar die factor — die veelal ten onrechte wordt aangezien voor de oorzaak van de wanverhouding tusschen vraag en aanbod — is irrelevant. De eenige oorzaak van het surplus-geldmarktaanbod is gelegen in de verbreking van het evenwicht tusschen de uitbreiding van de buitenlandse wisselportefeuille en de toeneming van den biljettenomloop. Nu het er naar uitziet, dat de wanverhouding tusschen vraag en aanbod op de discontomarkt een blijvend karakter gaat dragen, heeft het agentschap van het Ministerie van Financiën voor gegadigden naar schatkistpapier een wachtlijst aangelegd, teneinde de toewijzing naar volgorde van binnenkomst der opdrachten te kunnen behandelen. Men moet daarbij met een wachttijd van twee à drie maanden rekenen. Onder de geschetste omstandigheden is het begrijpelijk, dat de tarieven op de open markt voor alle termijnen zeer aanzienlijk lager liggen dan de agentsprijzen. Voor driemaandspapier noemt men een prijs van $1\frac{1}{16}$, voor zesmaands $1\frac{1}{2}$, voor jaarspapier $2\frac{1}{16}$.

De *obligatiemarkt* heeft sedert ons vorige overzicht een reactie getoond. Aangezien de potentieele vraag naar obligatiën zeker niet geringer is geworden, doch eerder grooter, kan de verklaring daarvoor uitsluitend gezocht worden in het feit, dat die vraag niet effectief wordt. Anderzijds viel er aanbod te constateeren van houders, die rekening houdend met de mogelijkheid van een stijging van den kapitaalrentevoet na den oorlog — van het hooge, voor verdere rijzing nauwelijks vatbare, koerspeil gebruik maken om hun bezit deels te realiseeren, en verder een afwachtende houding aan te nemen. De $3\frac{1}{2}$ % leeningen zijn rond een punt lager dan medio van de vorige maand. De $3-3\frac{1}{2}$ % leening is rond $\frac{5}{8}$ % lager. Een bijzonder scherpe reactie wees de $2\frac{1}{2}$ % N.W.S. aan, die ongeveer 4 punten prijs moest geven.

De *aandeelenmarkt* heeft natuurlijk het aspect van veel vraag en weinig omzetten behouden. Sedert ons vorige overzicht werd weer een aantal fondsen — oliewaarden, scheepvaartwaarden, Indische aandelen — onder de vigeur van het toewijzingsstelsel gebracht. Het aantal fondsen, dat het tot noteering kon brengen, was echter gering. Ondanks het feit, dat verscheidene jaarverslagen zeer teleurstellende gegevens bevatten over den recenten gang van zaken, blijven de meeste aandelen op stopkoersniveau. Alleen af en toe doet zich op die regel een uitzondering voor. Zoo bijv. bij gelegenheid van nieuwe uitgiften, waarbij het nieuwe aanbod alleen tegen wat lager prijs wordt opgenomen (recente voorbeelden: Dikers, Bontekoning en Aukes).

DE ONTWIKKELING VAN DE VERTICALE BEDRIJFSORGANISATIE OP HET GEBIED DER VOEDSELVOORZIENING.

De hoofdbedrijfschappen en bedrijfschappen.

Nu het ruim een jaar geleden is, sinds ik in dit tijdschrift een tweetal artikelen¹⁾ wijdde aan de verticale bedrijfsorganisatie op het gebied der voedselvoorziening, lijkt het oogenblik gekomen eenige aandacht te schenken aan de wijze, waarop deze nieuwe organisatie zich inmiddels heeft ontwikkeld. Men kan dan beginnen met vast te stellen, dat de fundamenteën voor den opbouw van deze organisatie gereed zijn. Voor ieder onderdeel der voedselvoorziening zijn thans de verticale organisaties in het leven geroepen. Maakte ik in de vorige artikelen reeds melding van de bedrijfsorganisaties en onderbedrijfsorganisaties (bij Besluit van 7 Juli 1942, Verord.blad no. 17, is deze benaming gewijzigd in hoofdbedrijfschappen en bedrijfschappen) op het gebied van Vee en Vleesch, Zuivel, Margarine, Vetten en Oliën, achtereenvolgens zijn voor de overige gebieden der voedselvoorziening bedrijfschappen ingesteld. Op 1 April 1942²⁾ kwamen tot stand het Hoofdbedrijfschap voor Akkerbouwproducten met een 8-tal daaronder ressorteerende bedrijfschappen, t.w. het Bedrijfschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten; voor Zaaizaad en Pootgoed³⁾; voor Veevoeder; voor Aardappelen; voor Suiker; voor Hooi, Stroo en Ruwvoeder; voor Griend en Riet.

Zooals reeds uit de benaming dezer bedrijfschappen valt op te maken, bestrijken deze tezamen met het Hoofdbedrijfschap een zeer belangrijke en zeer veel omvattende gebied. Hun taak is in het algemeen de regeling van teelt, afzet en industriële verwerking van al onze akkerbouwproducten en de daaruit verkregen derivaten, afval- en bijproducten. Zoo behooren de broodvoorziening en de aardappelvoorziening, om ons slechts tot deze twee belangrijkste voedingsmiddelen te bepalen, tot de taak van dit complex bedrijfschappen. Omvatte aanvankelijk het gebied, waarvoor deze bedrijfschappen waren ingesteld, niet de regeling van de teelt van akkerbouwproducten, met ingang van 17 December 1942 is een daartoe strekkende aanvulling opgenomen⁴⁾. Daar op het gebied van den akkerbouw, in het bijzonder voor de regeling van de binnenlandsche voorziening, belangrijke commerciële transacties noodig zijn — de graanoogst bijv. wordt van overheidswege van de boeren aangekocht, opgeslagen en ter verdere verwerking doorverhandeld —, is bij het Hoofdbedrijfschap voor Akkerbouwproducten en de Bedrijfschappen ingesteld een apart commercieel lichaam, n.l. het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten (A.V.A.).

Na de bedrijfschappen op het gebied van den akkerbouw, is op 15 Juli 1942 gevolgd het Bedrijfschap voor Pluimvee en Eieren⁵⁾. Tot zijn gebied behooren de regeling van de teelt en afzet van pluimvee en andere kleine dieren, als konijnen, duiven en bijen, zoodat van den afzet van eieren. Gezien de geringe betekenis, welke deze producten thans voor de voedselvoorziening van ons land hebben, is de werkzaamheid van dit bedrijfschap voorloepig nog slechts van beperkten omvang. Als commercieel lichaam is aan dit bedrijfschap toegevoegd het Pluimvee en Eieren Aankoopbureau.

Met ingang van 15 Augustus 1942 is de organisatie voor het gebied van den tuinbouw en de sierteelt tot

stand gekomen, n.l. de Bedrijfschappen voor Groenten en Fruit, voor Sierteeltproducten en voor Tuinbouwzaden, met als coördinerende instantie het Hoofdbedrijfschap voor Tuinbouwproducten⁶⁾. Voor deze Bedrijfschappen is als gebied aangewezen de regeling van de teelt, afzet en eventueel de industriële verwerking, van groenten en fruit, met inbegrip van vroege aardappelen, van sierteeltproducten en van tuinbouw- en sierteeltzaden. Aan het Hoofdbedrijfschap en de Bedrijfschappen is als commercieel lichaam verbonden het Aan- en Verkoopbureau van Tuinbouw- en Sierteeltproducten.

Als laatste in de rij van de bedrijfschappen is tenslotte op 15 November 1942 — precies een jaar na het eerste bedrijfschap, n.l. het Bedrijfschap voor Vee en Vleesch — ingesteld het Bedrijfschap voor Visscherijproducten⁷⁾. Dit Bedrijfschap heeft als gebied de regeling van de zee-, kust- en binnenvisscherij en van den afzet en de verwerking van visch, schaal- en schelpdieren. Daar ook op enkele onderdelen van het gebied der visscherij van overheidswege handelstransacties worden verricht, is tevens een Centraal Aan- en Verkoopbureau van Visscherijproducten in het leven geroepen, met twee daaronder ressorteerende kantoren: het Aan- en Verkoopkantoor voor Mosselen te Bergen op Zoom en het Aan- en Verkoopkantoor voor Garnalen te 's-Gravenhage.

Het Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening en eenige andere onderdeelen.

Was derhalve in een tijdsverloop van een jaar het samenstel van verticale organisaties, dat in het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 was geprojecteerd, volledig tot stand gekomen — men mag n.l. aannemen, dat van de instelling van bedrijfschappen op het gebied van de grondstoffen en hulpmiddelen voor den landbouw en de visscherij voorloepig is afgezien — ook enkele voor den opbouw der organisatie zeer waardevolle onderdeelen hadden in dien tijd hun beslag gekregen. Ik doel hier in de eerste plaats op het instellen der administratieve rechtspraak door middel van het Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening, waarvoor op 25 Augustus 1942 de regeling in den vorm van het „Reglement Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening” tot stand kwam⁸⁾. Voor dit scheidsgerecht worden gebracht alle geschillen, welke ontstaan tusschen de bedrijfschappen enerzijds en bedrijfsgenooten anderzijds. Door het Scheidsgerecht zijn reeds eenige principieele uitspraken gedaan. Deze uitspraken zijn in het Voedselvoorzieningsblad gepubliceerd.

Als tweede belangrijk onderdeel voor de werkzaamheid der verticale organisatie noem ik de 5 October 1942 in werking getreden regeling van de tuchtrechtspraak voor het gebied der voedselvoorziening⁹⁾, welke o.a. de tuchtrechtelijke sancties bij overtreding van verordeningen, uitgevaardigd krachtens het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, regelt, zoodat de wijze, waarop de organisaties zelf aan deze rechtspraak kunnen deelnemen.

Tenslotte zij vermeld, dat ook de Raad voor de Voedselvoorziening, die in het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 was voorzien, inmiddels tot stand is gekomen¹⁰⁾. Deze Raad, waarin naast ambtelijke leden vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en van de wetenschap op het gebied van de voeding en de volksgezondheid zitting hebben, is reeds eenige malen bijeengekomen.

Uit het voorgaande blijkt, dat het uiterlijk aanzien van het gebouw der verticale organisatie voor de voedselvoorziening is voltooid.

De inwendige opbouw der organisatie.

Het lijkt thans de moeite waard, eens na te gaan, of de

¹⁾ „E.-S.B.” van 1 en 8 April 1942.

²⁾ Beschikking van den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij van 30 Maart 1942, no. 9482, Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, Afdeling Algemeene Zaken (Ned. Staatscrt. no. 62).

³⁾ Sinds 15 April 1943 genaamd Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor Akker- en Weidebouw (Besch. van 31 Maart 1942, Ned. Staatscrt. no. 63).

⁴⁾ Beschikking van 16 December 1942 (Ned. Staatscrt. no. 245).

⁵⁾ Beschikking van 14 Juli 1942 (Ned. Staatscrt. no. 134).

⁶⁾ Beschikking van 17 Augustus 1942 (Ned. Staatscrt. no. 161).

⁷⁾ Beschikking van 17 November 1942 (Ned. Staatscrt. no. 224).

⁸⁾ Besluit van 25 Augustus 1942 (Ned. Staatscrt. no. 164).

⁹⁾ Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening van 21 September 1942 (Ned. Staatscrt. no. 183).

¹⁰⁾ Besluit van 24 Maart 1942 (Ned. Staatscrt. no. 58).

invendige opbouw overeenstemt met de gedachten, welke ik daaromtrent in mijn vorige artikelen heb ontwikkeld.

Ik gaf daarin aan, dat de opzèt deze was, dat de leidende en algemeen regelende taak zou berusten bij nieuwe lichamen, omvattende producenten, handel en industrie, echter met twee belangrijke modulaties:

a. dat deze lichamen voor een belangrijk deel opgebouwd zouden worden uit de horizontale bedrijfsorganisaties van handel, industrie en ambacht;

b. dat in den arbeid dezer lichamen de horizontale bedrijfsorganisaties ingeschakeld zouden worden, door deze een deel ter uitvoering over te dragen of ter regeling over te laten.

Zoals duidelijk blijkt uit de bepalingen van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 omtrent de taak van de bedrijfsschappen — in het bijzonder hun verordenende taak — zoomede uit de beschikkingen tot instelling van de bedrijfsschappen, berust de algemeen regelende en verordenende taak op het gebied van de voedselvoorziening bij de bedrijfsschappen. Bij de zuiver feitelijk gehouden aanwijzing van de gebieden, waarvoor de bedrijfsschappen zijn ingesteld, is geen enkele beperking gesteld. Een bedrijfsschap is dan ook bevoegd op zijn gebied alle regelingen te treffen, welke het voor het belang van het gebied, waarvoor het is ingesteld, noodig oordeelt, uiteraard onder toezicht van de Overheid en met inachtneming van de beperkingen, welke uit de toepassing van de algemeen staatsrechtelijke beginselen op het gebied, van de verordenende bevoegdheid van publiekrechtelijke lichamen voortvloeien.

Hoe staat het nu met de hierboven weergegeven restricties, welke ten doel hadden de bedrijfsschappen te maken tot organische, in het bedrijfsleven wortelende instellingen? Indien wij eerst den opbouw uit de horizontale organisaties bezien, dan dienen wij in het bijzonder de samenstelling van de *besturen* van de bedrijfsschappen na te gaan. Immers het bestuur met zijn voorzitter is het voornaamste orgaan van een bedrijfsschap. Zoals het Algemeen Reglement dit uitdrukt: aan het bestuur behoort met betrekking tot de leiding van het bedrijfsschap en tot het toezicht op de werkzaamheden van het bedrijfsschap alle bevoegdheid, die niet bij een reglement aan den voorzitter of eenig ander orgaan is opgedragen.

Om de binding tusschen de bedrijfsschappen en de organisatorische groepen van handel, industrie en ambacht te verkrijgen, is nu als algemeene richtsnoer aangenomen, dat er in de besturen der bedrijfsschappen als vertegenwoordigers van de bedrijfstakken zitting hebben de *voorzitters* van de daarvoor in aanmerking komende horizontale bedrijfsorganisaties. Door het beperkt aantal bestuursleden kunnen, dit uiteraard slechts de voor de werkzaamheid van het bedrijfsschap meest belangrijke bedrijfs- of vakgroepen zijn.

Nemen wij een voorbeeld. In het Bedrijfsschap voor Vee en Vleesch hebben zitting als handelaar in vee, de voorzitter van de Vakgroep Groothandel in Vee, als slager, de voorzitter van de Vakgroep Slagerij, en als vleeschwarenfabrikant, de voorzitter van de Vakgroep Vleeschwarenindustrie. Hier zijn dus de handel, industrie en ambacht op de beoogde wijze met het bedrijfsschap verbonden.

Ook in de andere bedrijfsschappen zijn de bestuurszetels over het algemeen volgens die richtlijn bezet. Moge hier en daar een enkele afwijking bestaan, dan vloeit zulks nog voort uit het feit, dat bij de instelling van sommige bedrijfsschappen de horizontale groepen nog niet alle gereed waren.

De functie der bestuursleden.

Hoewel dus de voorzitters der betrokken horizontale groepen een belangrijke binding tusschen de horizontale groepen en het bedrijfsschap leggen, mag daaruit in geenendeel worden geconcludeerd, dat zij een zuiver vertegenwoordigende functie hebben.

Zoals in de door den Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening met den Voorzitter van den Raad van het Bedrijfsleven in November 1942 overeengekomen „Richtlijnen voor de samenwerking tusschen Bedrijfsschappen en Bedrijfsorganisaties van het bedrijfsleven in het kader van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941”¹¹⁾ duidelijk tot uiting is gebracht, zijn de bestuursleden geen gemandateerde vertegenwoordigers van hun groepen, doch oefenen zij een algemeen besturende functie uit, daarbij gebruik makend van de deskundigheid, die door eigen ervaring en het voortdurend mogelijk en noodzakelijk contact met hun groepen ontstaat. Een bestuurslid kan zich derhalve in zijn qualiteit van voorzitter van een bedrijfs- of vakgroep t.a.v. een bepaalde regeling omtrent het standpunt van die groep oriënteren. Bij zijn oordeel daaromtrent in het bestuur van het bedrijfsschap dient hij zich uitsluitend en geheel te laten leiden door het belang, dat het bedrijfsschap tot taak heeft te verzorgen, dus het algemeen belang. Het behoeft geen verwondering te wekken, indien men moet constateeren, dat de vereischte geestesgesteldheid voor een dergelijke uitoefening van de taak van bestuurslid niet immer aanwezig is. Toch moet zulks als een van de meest belangrijke hoedanigheden van een bestuurslid worden beschouwd, omdat alleen op die wijze van een *bestuur* kan worden gesproken. Missen de bestuursleden de mentaliteit, welke noodzakelijk is om de zaken van een ruimer standpunt dan het enge groepsbelang te zien, dan zal het bestuur zich als zodanig niet kunnen handhaven en zal het zwaartepunt van den arbeid van het bedrijfsschap, welke arbeid zuiver publiekrechtelijk en dus het algemeen belang dienend is, terugvallen op het „bureau”, waardoor de bedrijfsschappen weer het karakter gaan aannemen van ambtelijke instellingen, hetgeen juist allerminst de bedoeling is. Indien de ondernemer derhalve prijs stelt op eigen bestuur en eigen verantwoordelijkheid, dan zal zijn mentaliteit ook in dit opzicht een zeker ontwikkelingsproces moeten doormaken.

De Commissies van Bijstand.

Ligt een voornaam deel van de binding tusschen bedrijfsschappen en het georganiseerd bedrijfsleven derhalve in de besturen, een andere band kan men vinden in de Commissies van Bijstand. Deze Commissies zijn in het algemeen vrij groot in ledenaantal, zoodat het mogelijk is, daarin de bedrijfsbelangen, welke het bedrijfsschap behartigt, op ruime schaal te doen vertegenwoordigen. Bij de benoeming van deze leden wordt in het algemeen als richtlijn aangenomen, dat zij worden gekozen uit de *besturen* van de horizontale groepen. De functie van de leden der Commissies van Bijstand is inderdaad meer vertegenwoordigend. De taak dezer Commissies is het bestuur te adviseeren en het is juist de bedoeling, dat het bestuur door middel van de Commissies van Bijstand wordt ingelicht omtrent het oordeel van de verschillende groepen van het bedrijfsleven over een bepaalde regeling. Het instituut van de Commissies van Bijstand heeft nog niet bij alle bedrijfsschappen zijn beslag gekregen. In verband met de huidige omstandigheden, welke een spoedig ingrijpen vaak noodig maken, worden de Commissies van Bijstand omtrent uit te vaardigen verordeningen bovendien niet altijd gehoord. Het is echter wel gewenscht, dat zulks een uitzondering blijft, omdat in het raadplegen van de Commissies van Advies het beste middel ligt om het bedrijfsleven op wat ruimere schaal in de regelingen te betrekken.

Hetgeen hierboven omtrent de samenstelling van besturen en Commissies van Bijstand is medegedeeld, geeft naar mijn meening voldoende grond om te constateeren, dat aan de voorwaarde, dat de bedrijfsschappen voor een belangrijk deel opgebouwd zijn uit de organisatorische groepen van handel, industrie en ambacht, wel is voldaan.

¹¹⁾ De volledige tekst is gepubliceerd in „Economische Voorlichting” no. 51 van 1942.

De inschakeling der horizontale bedrijfsorganisaties.

Komen wij thans tot het desideratum hiervoren onder b. bedoeld, n.l. de inschakeling van de horizontale bedrijfsorganisaties in het werk van de bedrijfschappen.

De beoordeeling, in hoeverre aan dit desideratum tot dusverre is voldaan, levert heel wat meer moeilijkheden op dan het onderzoek ten aanzien van het eerste punt. Immers wij kunnen hier niet den feitelijken toestand op een oogenblik bezien, maar wij hebben hier te doen met een proces, dat eigenlijk nog maar zeer onlangs is aangevangen en waarvan de ontwikkeling bovendien door verschillende ongunstige omstandigheden wordt geremd. Indien dan ook in de horizontale bedrijfsorganisaties wel de meening wordt geuit, dat de beoogde inschakeling nog veel te wenschen overlaat, dan doet men goed zich deze twee factoren goed voor oogen te stellen. Hoewel het al weder een half jaar geleden is, sinds het laatste bedrijf is ingesteld, is de toestand geenszins aldus, dat de bedrijfschappen met hun arbeid reeds volledig op gang zijn. De overneming van de werkzaamheden van de Centrale Crisisorganisaties vergt geruimen tijd, te meer, daar deze overneming veelal niet automatisch geschiedt, doch daarbij nieuwe regelingen worden opgesteld, welke in overeenstemming zijn met taak en aard van de bedrijfschappen en met de omstandigheden door de nieuwe organisatie van de voedselvoorziening geschapen. Hetzelfde geldt wellicht in nog sterkere mate voor de horizontale bedrijfsorganisaties, waarvan de inwendige organisatie, als bijv. de registratie van de bedrijfsgenooten, nog niet overal haar beslag heeft gekregen. Ook is een bijzonder belemmerende factor gelegen in het feit, dat de horizontale organisaties tot dusverre met zeer geringe bevoegdheden en machtsmiddelen zijn bekleed. Weliswaar bezitten verschillende groepen verordenende bevoegdheid, haar door den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart op grond van het Besluit 206/1940 verleend, doch de sanctie bij overtreding van deze verordeningen ontbreekt vrijwel geheel. Het behoeft geen betoog, dat moeilijk van een bedrijf verwacht kan worden, dat het een deel van de hem toegewezen taak aan een horizontale organisatie ter regeling overlaat, indien niet van te voren vaststaat, dat de nakoming van zulk een regeling op bevredigende wijze is gewaarborgd.

Bevat dus de organisatie zelve tot dusver nog belemmerende factoren voor de inschakeling van de horizontale organisaties, ook de positie van de voedselvoorziening en de eischen, die deze aan de te treffen regelingen stelt, zijn oorzaak, dat de bedrijfschappen hiermede groote voorzichtigheid betrachten. Immers de inschakeling van de horizontale bedrijfsorganisaties in den publiekrechtelijken arbeid brengt op zich zelf risico met zich en dit risico wordt nog in zekeren zin vergroot door aard en taakomschrijving van de bedrijfsorganisaties. Anders n.l. dan bij de bedrijfschappen, waarvan verschillende functionarissen zich bij hun werkzaamheid in de Centrale Crisisorganisaties veelal reeds met de uitoefening van een publiekrechtelijke taak hebben vertrouwd gemaakt, hebben de bedrijfsorganisaties in dit opzicht geen verleden. Integendeel, deze organisaties zijn vaak voortgekomen uit vereenigingen, welke slechts ten doel hadden de belangen van een bepaalde groep van ondernemers te behartigen. Ook door de omschrijving van de taak der horizontale groepen in de beschikkingen harer instelling, n.l. „als uitsluitende vertegenwoordigster uit vakooppunt van haar tak van bedrijf”, is wel zeer sterk de nadruk gelegd op haar beperkt groeps karakter, hetgeen uit den aard der zaak haar inschakeling in meer algemeen regelenden arbeid bemoeilijkt. Waar nu bovendien de positie van onze voedselvoorziening voortdurend zorgvoller wordt en daardoor de grootste aandacht, vereischt, zal ieder kunnen begrijpen, dat, hoezeer ook overdracht van werkzaamheden van de bedrijfschappen aan de

bedrijfsorganisaties gewenscht en noodzakelijk wordt geacht, met experimenten t.a.v. de totstandkoming en uitvoering van regelingen voorzichtigheid moet worden betracht. Van inschakeling van de bedrijfsorganisaties kan dan ook alleen daar sprake zijn, waar de leiding en structuur van de betrokken groep voldoende waarborg voor een juiste vervulling van de haar opgedragen of overgelaten taak bieden.

De regeling der verordenende bevoegdheid.

Is in het voorgaande dus gewezen op een aantal omstandigheden, die tot dusverre een inschakeling in den regelenden arbeid van de bedrijfschappen op ruime schaal in den weg hebben gestaan, terstond moge hieraan worden toegevoegd, dat de opzet, om de horizontale organisaties een belangrijk aandeel te doen hebben in de werkzaamheden van de bedrijfschappen, onverzwakt is gehandhaafd. Dit blijkt in het bijzonder uit de reeds eerder genoemde „Richtlijnen voor de samenwerking tusschen Bedrijfschappen en Bedrijfsorganisaties”, waarin uitdrukkelijk is gesteld, dat het bedrijf, rekening houdende met bepaalde richtlijnen, met de uitvoering van werkzaamheden op het gebied van de marktordering voorzover mogelijk een bedrijfsorganisatie zal belasten. Hierin is dus het subsidiariteitsbeginsel, n.l. dat wat het lager orgaan kan regelen, ook door dit orgaan moet worden geregeld, nog eens vastgelegd. In welke gevallen en tot hoever deze overdracht moet gaan, is uiteraard niet van te voren vast te stellen. De „Richtlijnen” houden dan ook de volgende clausule in: „De omvang, in welke een bedrijf onderwerpen ter regeling of ter uitvoering aan een bedrijfsorganisatie overdraagt, is van te voren niet te bepalen, hier beslissen alleen overwegingen van doelmatigheid”.

Er is nog een ander punt in deze „Richtlijnen”, dat de aandacht vraagt, n.l. dit, dat de horizontale bedrijfsorganisaties, indien zij in het kader van de marktordering op het gebied van de voedselvoorziening verordeningen willen uitvaardigen; zulks slechts kunnen doen op grond van verordenende bevoegdheid, welke haar op grond van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 door den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij wordt verleend. Tengevolge van deze afspraak, welke door den Secretaris-Generaal van de Departementen van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en Landbouw en Visscherij door goedkeuring van de „Richtlijnen” is gesanctioneerd, is als het ware een beperking gesteld aan de verordenende bevoegdheid, bedoeld in het Besluit 206/1940, voorzover deze door den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart aan bedrijfsorganisaties op het gebied van de voedselvoorziening is verleend. Immers van deze verordenende bevoegdheid zal op het gebied van de marktregeling van de voedselvoorziening geen gebruik meer worden gemaakt. Het spreekt vanzelf, dat zich twijfelgevallen, wat wel en wat niet tot marktregeling behoort, zullen voordoen. Deze gevallen zullen echter uiteindelijk in onderling overleg tusschen beide betrokken Departementen moeten worden beslist.

Het in de „Richtlijnen” met betrekking tot de verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties ingenomen standpunt, gezien in verband met de door de Overheid van den aanvang af beoogde en gestimuleerde inschakeling van de bedrijfsorganisaties in het werk van de bedrijfschappen, doet verwachten, dat, aan de daarvoor in aanmerking komende bedrijfsorganisaties eerlang op grond van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 verordenende bevoegdheid zal worden toegekend. Uiteraard zal de uitoefening van deze bevoegdheid moeten plaats vinden in het kader van de verticale organisatie, d.w.z., dat de bedrijfschappen bij de toetsing van de verordeningen zullen worden ingeschakeld. Dit ligt in het bijzonder voor de hand, indien een verordening dient ter uitvoering van een verordening van een bedrijf.

Met het verlenen van verordenende bevoegdheid op grond van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 aan horizontale organisaties op het gebied der voedselvoorziening, zal tegelijkertijd een der belemmerende factoren, waarop ik hierboven doelde, uit den weg geruimd zijn, nl. het ontbreken van de noodige sancties. Immers overtredingen van deze verordeningen zullen dan worden bestraft op grond van het Economisch Sanctiebesluit en het Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, terwijl dan daaruit voortvloeiende geschillen tusschen organisatie en ondernemer door het Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening zullen kunnen worden berecht.

In het voorgaande is in het bijzonder bedoeld op inschakeling van de horizontale organisaties in den *regelenden* arbeid van de bedrijfschappen, in dien zin dat aan haar onderdeelen van die taak ter regeling en uitvoering worden overgelaten of opgedragen. Dat men hiermede nog niet ver is gevorderd, beteekent echter geenszins, dat de bedrijfsorganisaties niet reeds op verschillende punten betrokken zouden zijn in het werk van de bedrijfschappen. In de eerste plaats als adviseerende instanties verrichten de bedrijfsorganisaties reeds waardevollen arbeid. In verschillende verordeningen komt zulks tot uiting, waar bepaald is, dat omtrent het verlenen van vergunningen immer de betrokken vakgroep wordt gehoord.

Een apart gebied vormt hierbij het verlenen van de vergunningen op grond van het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 en het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941. Door de bedrijfschappen worden hieromtrent aan den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij in het algemeen geen adviezen uitgebracht, dan nadat mede het advies van de betrokken vakgroep is ingewonnen.

Het is te voorzien, dat in het bijzonder op het terrein van de aan handelaren uit te reiken erkenningen de bedrijfsorganisaties een belangrijke functie zullen vervullen. Eenige voorbeelden zijn hiervan reeds te vinden in de Verordening tot regeling van den handel in visch van het Bedrijfschap voor Visscherijproducten¹²⁾ en in de Verordening Registratie Kleinhandelaren in Groenten en Fruit¹³⁾ van het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit. In de eerste verordening komt tot uiting, dat over iedere aanvraag voor een vergunning voor den handel in visch advies wordt uitgebracht door de betrokken vak- en ondervakgroepen, waartoe deze organisaties gezamenlijk een Commissie instellen. Uit het feit, dat benoeming en ontslag van den voorzitter der Commissie de goedkeuring behoeven van het bedrijfschap, blijkt, dat het de bedoeling is aan deze Commissie een zoo objectief mogelijke status te verlenen, teneinde de adviezen zoo waardevol mogelijk te doen zijn. In de verordening van het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit gaat de taak van de vakgroep verder in dien zin, dat aan de vakgroep de beslissing in eerste instantie is opgedragen, wie zij als erkend kleinhandelaar in haar register zal inschrijven. In de verordening is een aantal concrete normen gesteld, welke de vakgroep bij haar beslissing in acht dient te nemen. Van de beslissing van de vakgroep staat beroep open op het Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening.

Het is te verwachten, dat in het bijzonder op het terrein van de erkenning van handelaren ook door andere bedrijfschappen regelingen zullen worden getroffen, waarbij de horizontale groepen in ruime mate in de uitvoering zullen worden betrokken. Doch ook op andere gebieden zal deze inschakeling, al naar gelang de bedrijfschappen en de bedrijfsorganisaties zich ontwikkelen, voortschrijden, omdat meer en meer het besef zal groeien, dat een organisatie alleen goed kan functioneeren, indien zij door een doeltreffend doorgevoerde decentralisatie met haar onderdeelen tezamen een levend organisme vormt.

E. W. HOETINK.

¹²⁾ Voedselvoorzieningsblad van 7 Mei 1943, no. 35.

¹³⁾ Voedselvoorzieningsblad van 12 Mei 1943, no. 36.

DE SCHEEPVAART.

In de belligerente landen — en dit geldt eveneens voor Scandinavië — houdt men zich den laatsten tijd in toenemende mate bezig met de na-oorlogsche economische problemen, mede op het gebied der internationale scheepvaart.

De vele, en moeilijke vraagstukken, voor welke oplossing de scheepvaart zich na beëindiging der vijandelijkheden zal geplaatst zien, gelden mutatis mutandis voor alle zeevarende landen zonder uitzondering en het lijkt dan ook nuttig de stemmen te beluisteren, die zich in het buitenland doen hooren, en, voorzover zulks in een beknopt tijdschriftartikel mogelijk is, enkele der voornaamste problemen te behandelen, waarmede het Nederlandsche reederijbedrijf na den oorlog zal worden geconfronteerd.

Het is onmogelijk thans, nu de vijandelijkheden nog in vollen gang zijn, te voorspellen, hoe groot de verliezen aan scheepsruimte zullen zijn, die de wereld-handelsvloot gedurende de oorlogsjaren tenslotte zal blijken te hebben geleden. Evenmin heeft een voorspelling ten aanzien van het aandeel van elk der zeevarende landen in zoodanig totaal-verlies, practische waarde. Welk gedeelte der tonnage-verliezen tijdens den oorlog door den bouw van nieuwe schepen kan worden vervangen, onttrekt zich mede aan elk gefundeerd oordeel. Dat met name in Amerika alles in het werk wordt gesteld om het aanbouwtempo te versnellen, lijdt geen twijfel, maar het zijn niet alleen de Vereenigde Staten, waar een koortsachtige bedrijvigheid op het gebied van den scheepsbouw valt waar te nemen. Ook elders houdt men zich ernstig bezig met plannen om de handelsvloot uit te breiden en wij releveeren in dit opzicht allereerst Japan, waar men klaarblijkelijk streeft naar een tonnenmaat van niet minder dan vijftien millioen bruto register ton. In 1939 bedroeg de totale bouw-capaciteit der Japansche werven rond 400.000 ton; of en in welke mate gedurende de oorlogsjaren aan deze capaciteit uitbreiding is gegeven weten wij niet. Dat zulks geschied is, lijkt, gelet op de eischen, die de oorlog óók aan de handelsvloot stelt, waarschijnlijk, terwijl bovendien de werven in Honkong, Shanghai, Dairen, Soerabaja, enz., sedert de Japansche bezetting mede in gebruik zijn genomen. Ofschoon het in dit stadium van den strijd in het Verre Oosten ten eenen male onmogelijk is zich een oordeel te vormen over den vermoedelijken omvang der Japansche koopvaardijvloot na beëindiging der vijandelijkheden, dient rekening te worden gehouden met de mogelijkheid, dat het land van de Rijzende Zon de internationale reedersgemeenschap voor verrassingen plaatst.

Ook de Zuid-Amerikaansche Staten en met name Brazilië en Argentinië streven naar uitbreiding der eigen handelsvloot. Blijkens opgaven, welke van tijd tot tijd dienaangaande in de pers worden gepubliceerd, beschikken de landen van Latijnsch-Amerika thans over een koopvaardijvloot van rond twee millioen bruto register ton. Hiervan zijn ca. 700.000 tons in Brazilië en ca. 600.000 tons in Argentinië geregistreerd. Intusschen worden in Argentinië plannen bestudeerd om in Rio Santiago onder de auspiciën der regeering een scheepswerf te vestigen, met de bedoeling circa één millioen tons aan nieuwe schepen te bouwen. Ongetwijfeld zal met de vervezenlijking dezer plannen tijd gemoeid zijn, maar niettemin zal men goed doen rekening te houden met een grootere mate van onafhankelijkheid op het stuk der vervoercapaciteit van Argentinië, welk land vóór den oorlog voor het transport zijner tarwe-, mais- en lijnzaadexporten goeddeels op Europeesche tonnage was aangewezen. Indien Argentinië na den oorlog, dank zij de beschikking over een eigen handelsvloot, voor een grooter, of kleiner deel kan voorzien in de behoefte aan scheepsruimte voor het vervoer van zijn Noord-Amerikaanschen en Europeeschen graanexport, zal dit zijn uitwerking op de wereld-vrachten-

markt niet missen. Jarenlang toch werd de La Plata-markt — en zulks volkomen terecht — beschouwd als een sleutelmarkt, welke bedrijvigheid beslissend was voor de stemming op de vrachtenmarkt in haar geheel.

In Italië en Spanje houdt men zich eveneens ernstig bezig met plannen voor uitbreiding der handelsvloot. Laatstgenoemd land profiteert daarbij van de omstandigheid, dat men tot dusver buiten den oorlog is gebleven, waardoor men eenerzijds voor ernstige scheepsverliezen gespaard bleef, anderzijds kon profiteeren van het huidige vrachtenpeil. De resultaten der „Compania Naviera Vascongada”, om één enkel voorbeeld te noemen, toonen het lucratief karakter der neutrale scheepvaart. Over het boekjaar 1942 werd met een kapitaal van 14,6 miljoen pesetas, een netto-winst van 7,8 miljoen pesetas behaald. Ter illustratie dezer cijfers zij erop gewezen, dat de vloot dezer reederij uit vijf schepen met een inhoud van 29.200 bruto register tons bestaat terwijl deze schepen emplooi vonden in de vaart van Zuid-Amerika naar Portugal en Italië voor Zwitsersche rekening. Het is duidelijk, dat de Spaansche reederijen haar financiële positie, zodoende belangrijk kunnen versterken, en het lijkt alleszins waarschijnlijk, dat men zich voor een belangrijk gedeelte — althans in financieel opzicht — zal kunnen herstellen van de verliezen, door den burgeroorlog aan het nationale reederijbedrijf toegebracht. Moeilijker zal het overigens zijn gedurende den oorlog op eenigszins groote schaal door den aanbouw van schepen uitbreiding te geven aan de bestaande handelsvloot, die bovendien sterk verouderd is. Dat Spanje na beëindiging van het conflict tusschen de groote mogendheden in belangrijker mate dan weleer zal deelnemen aan de internationale scheepvaart, lijkt overigens geen twijfel. Italië heeft bij gebrek aan eigen grondstoffen en door de omstandigheid, dat men, met alle daaraan verbonden consequenties, deelneemt aan den oorlog, eveneens te kampen met de moeilijkheden, welke aan den bouw van handelstonnage in het meerendeel der belligerente landen inhaerent zijn. De beteekenis van Italië als zeevarend land na den oorlog onttrekt zich al weder aan ieder welgefundeerd oordeel. Dat Italië echter een rol als zoodanig zal blijven vervullen, lijkt nauwelijks aan twijfel onderhevig. Denkbaar is het overigens, dat in de toekomst een minder vrijgevege subsidiepolitiek zal worden gevoerd. Zou men hiertoe inderdaad gedwongen dan wel vrijwillig besluiten, dan zou zulks o.i. een gunstige factor zijn voor het internationaal reederijbedrijf, dat meer gebaat is met een vrije ontplooiing der beste ondernemerseigenschappen dan met een van regeeringswege gesubsidieerde scheepvaart. Waartoe een vrijgevege steun door de schatkist aan de scheepvaart in de praktijk leidt, heeft de ontwikkeling in verschillende landen in de jaren 1918—'39 voldoende getoond.

Men kan slechts hopen, dat in dit opzicht de lessen van het verleden heilzaam zijn geweest en dat radicaal gebroken wordt met het stelsel van subsidies, dat in de landen, welke van oudsher gelden als „zeevarend” en als zoodanig in den loop der eeuwen hun traditie, alle wisselingen van het lot ten spijt, hebben hoog gehouden, nimmer genade heeft kunnen vinden.

Leerzaam zijn de gegevens, welke ons uit Zweden bereiken. Ondanks 's lands neutraliteit heeft de Zweedsche handelsvloot in de achterliggende oorlogsjaren gevoelige verliezen geleden. Niet minder dan 78 schepen, metende 141.000 bruto register ton, zijnde circa 30% van het aantal trampvaarders waarover Zweden in 1939 beschikte, gingen tot dusver door evenementen verloren. Met name de ertsschepen en tankers vormen een doelwit voor de actie der belligerenten en leden dan ook naar verhouding de zwaarste verliezen. In tegenstelling met de verloren gegane ertsvaarders, die slechts voor een betrekkelijk gering gedeelte door nieuwgebouwde schepen zijn vervangen, is het aantal tankers, ondanks de geleden verliezen, op dit oogenblik niet onbelangrijk grooter dan in

1939, terwijl het gemiddeld draagvermogen aanzienlijk uitgaat boven den gemiddelden inhoud der tankers in laatstgenoemd jaar. Van de geregelde lijnschepen gingen tot dusver 62 schepen, metende circa 187.000 tons verloren. Indien men de van het Zweedsche register afgevoerde „Stockholm” en „Kungsholm” in aanmerking neemt, stijgt de tonnenmaat der lijnvaarders, waarover Zweden niet langer de beschikking heeft, tot 236.000 bruto register tons, zijnde bijna 25% van de totale Zweedsche lijnvloot in 1939. Het meerendeel der Zweedsche schepen ging verloren in de Noordzee-vaart, t.w. 99 schepen metende 181.000 bruto register tons, zijnde circa 30% der Zweedsche tonnage, die vóór het uitbreken van den oorlog in de Noordzee-vaart emplooi vond. De kust- en Oostzee-vaart leden belangrijk gering verliezen aan scheepsruimte, zulks in tegenstelling met de Middellandsche Zee-vaart, waar circa één vierde gedeelte der Zweedsche tonnage, die vóór het uitbreken van den oorlog op dit traject voer, verloren ging. Verreweg het grootste verlies aan scheepsruimte werd in de transatlantische vaart geleden. Met inbegrip der reeds genoemde „Stockholm” en „Kungsholm” heeft Zweden tot dusver bijna de helft zijner vóór-oorlogschepen voor de groote vaart verloren. Een gedeelte dezer laatste tonnage-verliezen kon door aanbouw van nieuwe schepen worden gecompenseerd; nochtans baart de vervanging groote zorgen, niet het minst door de moeilijkheden, welke de materiaalvoorziening ondervindt. Dat Zweden er niettemin in geslaagd is door aanbouw en aankoop 178 schepen met een inhoud van rond 350.000 bruto register tons, d.i. circa twee derde der tot dusver verloren gegane schepen, te vervangen, dankt het land ongetwijfeld aan de omstandigheid, dat het tot dusver buiten den oorlog is gebleven. Beschikkend over een modern geoutilleerde scheepsbouw-nijverheid — Götaverken, Lindholmens Varv, Kockums Mek. Verkstad, Eriksbergs Mek. Verkstads A/B, enz. — en exportartikelen, die niet het minst voor de wapeningsindustrie van primaire beteekenis zijn en als zoodanig waardevolle ruilobjecten vormen, kon Zweden tot dusver een behoorlijke activiteit op scheepsbouwgebied ontplooiën. Naarmate de oorlog langer duurt, spitsen de moeilijkheden zich echter toe en klachten over vertraging in de aflevering der onderhanden werken worden dan ook veelvuldiger.

Ofschoon ook hier iedere voorspelling omtrent het verdere verloop van scheepsverliezen en vervanging door aanbouw een zuiver speculatieve is, lijkt het niettemin waarschijnlijk, dat Zweden's handelsvloot een minder ernstige aderlating zal ondergaan dan zulks het geval zal blijken te zijn in de bezette gebieden, waar immers een aanzienlijk deel der ruimte in dienst der belligerenten vaart, met alle daaraan verbonden risico's.

Tenslotte staan wij nog een oogenblik stil bij het scheepsbouw-programma der Vereenigde Staten. Dat het tempo, waarin Amerika schepen te water laat, nog voortdurend wordt opgevoerd, is uit de desbetreffende persberichten voldoende bekend. Staat eenerzijds het bouwprogramma der Vereenigde Staten in het teeken van een wedstrijd tusschen duikboot en productie-capaciteit en is het dus een — overigens zéér belangrijk — onderdeel van de oorlogvoering, het ware onjuist te meenen, dat economische overwegingen bij de gigantische krachtsinspanning, welke Amerika zich op het gebied van den scheepsbouw getroost, geen rol spelen. De herhaalde uitlatingen van Admiraal Emory S. Land, die aan het hoofd staat van de „U.S. Maritime Commission”, laten omtrent de nevenbedoelingen van Amerika geen twijfel. Na den oorlog, aldus Admiraal Land, dienen de Vereenigde Staten een leidende — de uitdrukking, die door dezen functionaris bij voorkeur gebruikt wordt, t.w. „predominant”, d.w.z. overheerschende, gaat in feite nog verder — positie in de internationale scheepvaart in te nemen. Men late zich niet op een dwaalspoor brengen door de massa-productie van

standaard-schepen, die inderdaad in de eerste plaats bestemd zijn de geallieerde scheepsverliezen te neutraliseren. Afgezien van deze productie aan den loopenden band, bouwt Amerika eveneens alleszins efficiënte en snellere motorschepen, die in ieder opzicht voldoen aan de eischen, welke aan moderne lijnschepen normaliter gesteld worden. Blijkens de „Merchant Marine Statistics”, door de „U.S. Department of Commerce, Bureau of Navigation” in 1939 gepubliceerde gegevens, vervoerde de Amerikaansche handelsvloot in 1938 vijf en vijftig procent van den totalen in- en uitvoer der Vereenigde Staten. In 1914 bedroeg het aandeel der Amerikaansche vlag slechts 9,7%. Men dient er dan ook mede te rekenen, dat Amerika na den oorlog op scheepvaartgebied een groote bedrijvigheid zal ontplooien.

Niet ten onrechte heeft de Voorzitter der „Chamber of Shipping of the United Kingdom”, Philip Runciman, recentelijk gesteld, dat, indien de voortekenen niet bedriegen, verschillende landen na den oorlog over een grooter handelsvloot zullen beschikken dan in 1939 het geval was.

Men dient er trouwens rekening mede te houden, dat de scheepsbouw in verschillende landen, en dit geldt in het bijzonder voor de Vereenigde Staten, waar men streeft naar een jaarproductie van twintig miljoen bruto register ton, onmiddellijk na den oorlog niet plotseling zal worden ingekrompen. Leerrijk zijn in dit opzicht de jaren, volgend op het einde van den eersten wereldoorlog. Inderdaad bereikte de productie aan nieuwe schepen in de Vereenigde Staten eerst in 1919 haar hoogste punt, terwijl in het daaropvolgend jaar de gereedgekomen tonnage nog zéér aanzienlijk was. Typeerend zijn in dit verband de navolgende cijfers:

Gemiddelde jaarproductie in de geheele wereld gedurende het tijdvak:

1911—1914	3.000.000 br. reg. ton
dito 1917.....	2.940.000 „ „ „
„ 1918.....	5.450.000 „ „ „
„ 1919.....	7.140.000 „ „ „
„ 1920.....	5.860.000 „ „ „
„ 1921.....	4.860.000 „ „ „
„ 1922.....	2.470.000 „ „ „

Dit verloop is logisch. De eischen toch, die de vervanging van door oorlogshandelingen verloren gegane tonnage aan de productiecapaciteit stelt, leiden automatisch tot een groote uitbreiding der scheepswerven; de omzetting van oorlogs- op vredesproductie eischt evenals de uitvoering der omvangrijke bestellingen, die, zoolang de oorlog duurt, bij de scheepsbouw-industrie geplaatst worden, al streeft men ook naar een zoo gering-mogelijken achterstand, tijd.

* * *

Is het mogelijk de scheepvaart in de toekomst meer en beter dan vóór den oorlog te behoeden voor de welhaast chronische perioden van ernstige depressie en voor een op de spits gedreven onderlinge rivaliteit? Vooropgesteld zij, dat iedere prognose onder de huidige omstandigheden een hachelijke onderneming is, indien men althans wil trachten de toekomst te ontsluiten. Stelt men zich daarentegen tot taak bepaalde richtlijnen uit te stippelen, dan begeeft men zich niet noodzakelijkerwijze op drijfzand. Het lijkt veeleer nuttig thans reeds te wijzen op klippen, welke dienen te worden omzeild, wil het internationale reederijbedrijf aan zijn primaire functie voldoen en tegelijkertijd van een grootere mate van stabiliteit in de toekomst verzekerd zijn.

Vooropgesteld zij, dat ó.i. het reederijbedrijf ten eenen male ongeschikt is om als staatsbedrijf te worden geëxploiteerd. De Amerikaansche en Australische experimenten, om slechts deze voorbeelden aan te halen, zijn aan de schatkist duur te staan gekomen. Het is dan ook

onbegrijpelijk — en uitsluitend verklaarbaar op grond van volstrekte onervarenheid —, hoe de Bulgaarsche regeering kan stellen ¹⁾, dat de regeling van het Bulgaarsche zeeverkeer en de bouw van een nationale handelsvloot in verband met de gestegen betekenis van Bulgarije als zeemogendheid, niet meer in handen van een particuliere maatschappij kunnen worden gelaten. Dit, aldus de mededeeling, kan slechts de Staat zelf doen. Wij vreezen, dat het pad der Bulgaarsche regeering niet over rozen zal gaan en zouden haar het goed Nederlandsche spreekwoord „wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht” willen voorhouden.

Ook het subsidie-stelsel achten wij voor een ontplooiing der beste ondernemers-eigenschappen funest. Het ontkent een onderlinge rivaliteit, werkt verslappend op het verantwoordelijkheidsbesef en houdt kunstmatig bedrijven in het leven, die, op eigen kunnen en kennen aangewezen, zich niet zouden handhaven. Dat het in bepaalde gevallen na den oorlog gewenscht en zelfs noodzakelijk kan zijn van regeeringswege tijdelijk op redelijke voorwaarden gelden ter beschikking te stellen van ondernemingen, die haar levensvatbaarheid in het verleden hebben bewezen en wier vloot door oorlogsgeweld gedeceimeerd is, bestrijden wij niet. Een dergelijke tijdelijke vorm van steun is echter geheel iets anders dan een blijvende subsidie.

Vrijwillige, internationale samenwerking op het voetspoor van het vóór-oorlogsch tankerschema, dat voortreffelijk heeft gefunctioneerd, verdient ó.i. ernstige overweging. Wij ontveinen ons geenszins, dat het, heterogene karakter der internationale vrachtvaart een belemmering is, maar zien niet in, dat de samenwerking, die in de lijnen tankvaart mogelijk is gebleken, niet evenzeer verwezenlijkt zou kunnen worden, indien de trampreeders doelbewust naar overbrugging der vaak schijnbare tegenstelling van belangen zouden streven en bereid zouden zijn om der wille van het belang van allen het eigenbelang in mindere mate te doen prevaleeren. Dat samenwerking, die natuurlijk geleidelijk moet groeien, niet a priori onmogelijk is, heeft het stelsel der minimum-vrachten van de La Plata-rivier destijds bewezen. Indien men door regelmatige uitwisseling van gedachten, allengs groeiend tot internationale samenwerking op het stuk der vrachtenpolitiek, tot meer en beter onderling begrip en inzicht der wederzijdsche desiderata zou zijn gekomen, ware het evenmin ondenkbaar, dat, al weder vrijwillig, de vlootvernieuwing en -uitbreiding, met den vollen nadruk op deze laatste, in gemeen overleg zouden worden geregeld. Zoo doende zou men een betere aanpassing aan de wet van vraag en aanbod verzekeren.

Dit alles moge utopisch klinken, maar wij meenen, dat op den duur de verwezenlijking van zoodanige samenwerking geenszins tot de onmogelijkheden behoort. Is men met ons van meening, dat het reederijbedrijf niet is regeeringszaak, maar essentieel en primair een bedrijf, dat aan het particulier initiatief moet worden overgelaten, dan dient men ook geen poging onbeproefd te laten om te komen tot een harmonische, internationale samenwerking, waardoor alle belangen bij het reederijbedrijf betrokken — en zij zijn vele en groote — tot hun recht komen.

Juist na dezen oorlog zal er gelegenheid zijn ook in dit opzicht een groot werk van blijvende economische betekenis tot stand te brengen. Zal men de teekenen des tijds verstaan?

C. VERMEY.

¹⁾ „Economische Voorlichting” no. 4, d.d. 23 April 1943, pag. 100.

DE ONTWIKKELING DER NORMALISATIE IN NEDERLAND.

Ontstaan.

In 1915, dus tijdens den vorigen oorlog, wendden zich enkele leden van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel tot het Hoofdbestuur van deze Vereniging met een dringend verzoek het initiatief te willen nemen voor de totstandkoming van een beweging, welke zich ten doel zou stellen het vaststellen van standaardvormen van constructiedeelen. De bedoeling hiervan was paal en perk te stellen aan het ongebreidelde individualisme bij het ontwerpen en bestellen, daar dit afbreuk deed aan een economische organisatie van productie en handel. De uiteenloopendheid van de verlangens van bestellers kwam in botsing met het beginsel, dat slechts veelvuldige herhaling van vervaardiging of arbeidsmethode kan leiden tot vereenvoudiging van het fabricageproces en tot inkrimping van voorraden. Als de weg om tot de beoogde bevordering van de bezuiniging te geraken, werd door de initiatiefnemers aanbevolen georganiseerde samenwerking van bestellers en fabrikanten.

De daarop gevolgde actie van het Hoofdbestuur van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel en van het Kon. Instituut van Ingenieurs leidde in 1916 tot de instelling van de Hoofdcommissie voor de Normalisatie in Nederland, welke, blijkens haar grondbeginselen, zich bewust zijnde, dat normalisatie tot economie zóowel in de voortbrenging als in den omzet van producten kan leiden, zich ten doel stelde het bevorderen van al hetgeen op het gebied van de normalisatie kan worden verwacht en meer in het bijzonder de vaststelling van standaardvormen en voorschriften.

Ons land behoorde door dit initiatief tot de eerste, waarin aan de normalisatiebeweging centrale leiding werd gegeven, waarmee wij echter niet willen zeggen, dat niet veel eerder normen, zelfs voor algemeene toepassing bestemd, waren tot stand gebracht.

Evenmin mag hierbij uit het oog worden verloren de reeds lang nagestreefde normalisatie in eigen bedrijf, die onafscheidelijk is verbonden aan serie- of massafabricage. Doch onderlinge overeenstemming tusschen deze fabrieksnormen was weinig nagestreefd en het gemis daaraan werd vooral duidelijk gevoeld, toen tijdens den vorigen oorlog de uiterste spaarzaamheid in het gebruik van materialen en arbeidskrachten geboden was. De nationale normalisatie vormt een noodzakelijk correctiemiddel tegen de verscheidenheid van producten, die werden voortgebracht door ondernemingen, welke onafhankelijk van elkaar werkten, deels als gevolg van de uiteenlopende eischen, die door afnemers, eveneens onafhankelijk van elkaar, werden gesteld. Het voordeel van het instellen van een centrale organisatie ter behartiging van de belangen der normalisatie was hierin gelegen, dat overal volgens dezelfde grondbeginselen wordt gewerkt, dat tegenstrijdigheid en overlapping in de resultaten wordt voorkomen en dat aan de diverse belangen zooveel mogelijk recht geschiedt.

Behalve in Groot-Brittannië, dat reeds in 1901 was vooropgegaan met de instelling van het „British Engineering Standards Association”, later „British Standards Institution” geheeten, volgt na 1916 de totstandkoming van nationale normalisatie-lichamen in Duitsland („Deutscher Normenausschuss”) en elders, zoodat thans vrijwel alle industriële landen in Europa en overzee dergelijke organisaties bezitten, die in opzet en werkwijze groote overeenstemming vertoonen, nl. berustén op de vrijwillige samenwerking tusschen industrie, handel en gebruikers. In enkele landen heeft de Staat overwegenden invloed op de totstandkoming der normen, overal stimuleert hij als gebruiker in het groot de toepassing.

Arbeidsveld.

Hoe heeft zich de normalisatie hier te lande in den loop der jaren ontwikkeld?

In de eerste jaren stond vooral de maatnormalisatie van

onderdeelen op den voorgrond, ter bereiking van verwisselbaarheid en vermindering van modellen. Deze normalisatie stelde in staat deze onderdeelen als massa-artikel te vervaardigen in speciale fabrieken, welke aan de gezamenlijke behoefte van een groep afnemers kunnen voldoen. Deze fabrieken zijn niet meer afhankelijk van afzonderlijk gestelde eischen en kunnen dus ook bij een tijdelijk verminderde behoefte op voorraad werken, terwijl de besteller van een korten levertijd verzekerd is. Zoowel voor den verbruiker als den handelaar brengt deze meerdere verkrijgbaarheid een verminderde behoefte aan magazijnsvoorraad mede, met als eindresultaat een besparing aan tijd en geld. Algemeene constructiedelen, zooals schroefbouten, moeren, spieën, klinknagels, enz. werden volledig genormaliseerd. De bestellers konden eenvoudig verwijzen naar het nummer van het betreffende normaalblad, waarop door een tekening en maattabel het verlangde volledig was weergegeven, waardoor afzonderlijke bestelteekeningen overbodig werden.

Eenigszins anders stond de zaak reeds bij de maatnormalisatie van meer *samengestelde voorwerpen*, met het doel te geraken tot beperking van het aantal uitvoeringsvormen, zooals askoppelingen, kussenblokken, rioolkolken, kabelmoffen. Voor deze bestonden tal van uitvoeringsvormen, ontwikkeld door fabrikanten of technische diensten. Hoewel niet was aan te nemen, dat de totale behoefte een zoo groot aantal modellen vereischte, diende nauwkeurig te worden nagegaan, welke ervaring had geleid tot deze verscheidenheid om daarna in overleg tusschen belanghebbers te komen tot de keuze van enkele normale modellen. Als typisch voorbeeld moge dienen het artikel gietijzeren straatkolk, waarvan bij onderzoek in 47 gemeenten 47 onderling afwijkende modellen werden aangetroffen, en waaruit de betreffende normalisatiecommissie 2 als normale modellen koos. De hierdoor te bereiken besparing op de productiekosten springt duidelijk in het oog, evenals de invloed daarvan op de aanschaffingsprijzen. Bovendien gold bij doorgevoerde normalisatie dit belangrijke verschil, dat een gelijke en voor den besteller veilige concurrentiebasis was verkregen, waarop aanbiedingen konden worden beoordeeld.

Voor den fabrikant bracht dit tevens het voordeel mede, dat ongelijkwaardige concurrentie werd belemmerd en de ongelijke strijd verviel met hen, die door het ontbreken van een algemeenen maatstaf voor het te leveren product, in staat waren laag aan te hieden ten koste van de duurzaamheid of doelmatigheid van het artikel.

Bij dit soort objecten deed zich al spoedig de vraag voor, in hoeverre op het normaalblad een volledige omschrijving moest worden opgenomen. Onnoodig ingrijpen in de constructieve vrijheid moest bij voorkeur worden vermeden, opdat verbeteringen ten allen tijd mogelijk zouden blijven. Dikwijls heeft men zich dan bepaald tot die afmetingen, welke de verwisselbaarheid waarborgen, waardoor het den constructeur vrij staat, het z.i. beste model te leveren, de fabriek, het eigen cachet op haar product te drukken. Anders staat het in die gevallen, waarbij een meer gedetailleerde maatschrijving noodig is om tevens voldoende waarborg te geven voor deugdelijkheid en veiligheid bij het gebruik. In deze behoefte kon echter veelal worden voorzien door het voorschrijven van zekere eischen, waaraan het betreffende artikel zou hebben te voldoen. Naast de maatnormalisatie ontstond aldus gaandeweg de normalisatie van *keuringseischen*. Voor vele voorwerpen was het noodig de kwaliteit van het materiaal of een aantal eischen voor de beproeving te omschrijven. Doch ook hechtten zoowel besteller als leverancier waarde aan een meer uniforme omschrijving van de wijze, waarop werd gecontroleerd of een artikel aan de gestelde keuringseischen voldeed, dus aan normalisatie van de *keuringmethoden*, waardoor ongelijkheid in de waardeering der beproevingsuitkomsten werd voorkomen.

Het vastleggen van de materiaaleigenschappen bracht

spoedig de behoefte aan het licht om ook op dit gebied te komen tot een beperking der verscheidenheid van soorten. Een belangrijke plaats in de normalisatie wordt thans ingenomen door de normalisatie van *keuringseischen voor bouwmaterialen*. Het is duidelijk, dat algemeen aanvaarde specificaties tot groote vereenvoudiging moeten leiden bij het doen en het uitvoeren van materiaalbestellingen. Toen eenmaal de bewerking ter hand was genomen, heeft dit arbeidsveld zich dan ook spoedig uitgebreid tot alle bouwmaterialen en grondstoffen, welke in de techniek voor algemeen toepassing in aanmerking komen, zooals metalen, steen, cement, verfstoffen, hout, asfalt, teer, enz.

Het spreekt vanzelf, dat ook hier de normalisatie van de *methoden van onderzoek*, als waarborg voor een onpartijdige beoordeeling der voorgeschreven eigenschappen, niet kan ontbreken. Deze dragen in het bijzonder het karakter van arbitrage-methoden.

Naarmate de normalisatie wijder om zich greep en haar toepassing veld won, nam ook de aandrang toe, de normalisatie van *voorschriften* ter hand te nemen voor den *bouw en de inrichting van technische installaties*, voorschriften dus, aan wier toepassing door de Overheid een min of meer verplicht karakter pleegt te worden gegeven, zooals voorschriften voor elektrische installaties en netten, technische grondslagen voor bouwverordeningen, voorschriften voor den aanleg van waterleidingen en centrale verwarming, voor constructies van gewapend beton en voor den brugbouw.

Door een nauw onderling contact tusschen de belanghebbenden kon bij de opstelling van zulke eenheidsvoorschriften nut worden getrokken uit aller ervaring, terwijl wat de toepassing betreft, de medewerking van de Overheid reeds bij voorbaat was verzekerd. Doordat werd voorkomen, dat toezichthoudende instanties onderling verschillende eischen zouden stellen, ontstonden gelijke concurrentievoorwaarden bij den aanleg. Omgekeerd was de bedrijfszekerheid en de doelmatigheid der installaties afdoende gewaarborgd, waardoor het risico bij den aanleg werd voorkomen en de kans op herstellingsarbeid werd verminderd. Tenslotte was een motief voor de terhandneming van deze soort normalisatie gelegen in den samenhang tusschen de wijze van aanleg of constructie en de reeds genormaliseerde materialen en onderdeelen. Omgekeerd bleken de genormaliseerde installatievoorschriften weder een krachtig middel te zijn om de toepassing van de genormaliseerde onderdeelen te stimuleeren, waardoor de daarmede beoogde voordeelen des te eerder werden bereikt.

De Nederlandsche normalisatie-arbeid omvat thans ruim 925 normen. Zij heeft betrekking op de volgende onderwerpen: eenheden, benamingen, definities, symbolen en aanduidingen, typen, grootten, afmetingen, toleranties, keuringseischen, keuringsmethoden, teekenmethoden, berekeningsgrondslagen, installatie- en veiligheidsvoorschriften. Voor de totstandbrenging van dezen in het algemeen belang verrichten arbeid zijn in den loop der tijden 94 normalisatiecommissies ingesteld, waaraan ruim 1.000 vertegenwoordigers van de Overheid en het bedrijfsleven hun deskundige medewerking verleenen.

Involed van den huidige oorlog.

De omstandigheden van den vorigen oorlog herhalen zich thans in nog sterker mate. Nog meer klemt de behoefte aan besparing van materialen en arbeidskrachten. Talrijk zijn dan ook de gevallen, waarin juist thans een beroep wordt gedaan op de Hoofdkommissie om nieuwe onderwerpen bij de normalisatie te betrekken, ten deele ten einde de thans nog beschikbare voorraden zoo nuttig mogelijk te besteden, dikwijls echter ook als voorbereiding voor den na-oorlogstijd, waarin rationeele fabricage een gebiedende eisch zal blijven. Beoogd wordt te komen tot een sterke beperking van het aantal typen en grootten.

De noodzaak om de optredende schaarschte aan sommige materialen tijdig onder de oogen te zien, heeft er toe

geleid, dat een aantal normalisatiecommissies wijzigingen in de door hen opgestelde normen heeft aangebracht. Overwogen werd daarbij, dat het beter is, indien in gezamenlijk overleg tusschen producenten en verbruikers leiding wordt gegeven aan het aanbrengen van eventueele wijzigingen in de voor normale tijden geldende normen, dan dit over te laten aan incidenteele beslissingen tusschen besteller en leverancier, aangezien daardoor een zoo juist en spaarzaam mogelijk gebruik van de schaarsche materialen zou kunnen worden geschaad, integendeel wellicht op ontoelaatbare wijze aan minimumeischen van veiligheid of deugdelijkheid zou kunnen worden getornd. Aldus zijn tot stand gekomen een aantal *tijdelijke normen*, zooals bijv. voor elektrische kabels (besparing aan lood, koper en rubber) en appendages (vervanging van messing door zinklegering).

Daarnaast verschenen ook meer algemeen gestelde aanbevelingen voor een zoo spaarzaam mogelijk gebruik van schaarsche materialen op een bepaald gebied (onderdeelen voor den scheepsbouw, hang- en sluitwerk, brandweermaterieel).

Al deze tijdelijke normen zijn door de Overheid onder den naam van *Noodnormen* in de zgn. toepassingsverboden verbindend verklaard.

Bij de normalisatie is steeds uitgegaan van de grondgedachte, dat de door vrijwillige samenwerking tusschen de industrie, den handel en de verbruikers tot stand gebrachte normen zijn te beschouwen als *aanbevelingen*, waarvan de toepassing eveneens vrijwillig is en waartoe medewerking van belanghebbenden wordt verwacht bij het doen en uitvoeren van opdrachten en bestellingen.

Het voordeel van deze vrijwilligheid is gelegen in de mogelijkheid van afwijking, indien bijzondere eischen deze noodzakelijk of gewenscht maken, in het gemakkelijk aanpassen der normen aan de voortschrijdende ontwikkeling der techniek, het toetsen aan nieuwe vindingen.

Het nadeel bestaat in het niet te loochenen feit, dat de algemeene invoering der normen en de daarmede beoogde besparing en vereenvoudiging er aanmerkelijk door worden vertraagd. In bijzondere tijden als de tegenwoordige, waarin met het oog op materiaalschaarschte of prijsbeheersching ingrijpende maatregelen noodzakelijk zijn, kunnen de voordeelen van een algemeene *verbindendverklaring voor de productie* opwegen tegen de daaraan soms verbonden nadeelen. In hoeverre deze nadeelen bestaan of doorslaggevend zijn, dient voor elke norm of groep van normen te worden onderzocht, waarbij tevens middelen zouden zijn te beramen, waardoor eventueel deze nadeelen kunnen worden verminderd. Inschakeling van hen, die de normen zelf hebben opgesteld, dus van de normalisatiecommissies, schijnt hierbij noodzakelijk.

De mogelijkheid van verbindendverklaring van normen is thans geopend door de aan de bedrijfsorganisaties verleende verordenende bevoegdheid. De Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart heeft in overleg met de Hoofdgroep Industrie en de Hoofdkommissie voor de Normalisatie de procedure vastgesteld, die ten aanzien van de eventueele verbindendverklaring van normen zal gelden. Volgens deze dient in elk afzonderlijk geval op korten termijn overleg te worden gepleegd tusschen de betrokken bedrijfsorganisatie, Rijksbureau voor Handel en Industrie en Normalisatiecommissie. Dit overleg wordt zeer bespoedigd door het feit, dat beide eerstgenoemde instanties veelal reeds in de normalisatiecommissie zijn vertegenwoordigd, trouwens ook de handel en eventueel het ambacht, zoodat in het uit te brengen advies over deze productie-regeling het algemeen belang afdoende tot uiting wordt gebracht.

Ir. J. A. TEYINCK.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAPPEN IN 1942.

Jaargang 1942 van de bijvoegsels tot de Nederlandse Staatscourant, bevattende afdrukken van akten van oprichting en wijziging van naamlooze vennootschappen, is nu ingebonden en dit feit gaf mij aanleiding den nu handzamer geworden stapel in groote lijnen door te zien, een werk, dat belangrijk minder tijd neemt, dan in vroegere jaren.

Het aantal bijvoegsels, dat in 1930, het grootste, sinds de invoering der nieuwe wet, 4.433 bedroeg, is teruggegaan tot 799. Dit is niet enkel een conjunctuurverschijnsel. De jaren 1929 en volgende waren vooral voor statutenwijziging zeer vruchtbaar, eerst door het naderend in werking treden van de wet van 2 Juli 1928, in verband waarmede vele naamlooze vennootschappen nog een onaantastbare oligarchische clause wilden binnenhalen, of — na de aanneming van de novelle — door omzetting van aandelen aan toonder in aandelen op naam aan de publicatieplicht wilden ontkomen, daarna door de aanpassing van statuten aan de nieuwe wetsbepalingen. Dit proces van aanpassing heeft overigens nog steeds zijn einde niet bereikt: van de 678 in 1942 gepubliceerde wijzigingen¹⁾ waren er niet minder dan 149 eerste wijzigingen na 1 April 1929. Men kan wel aannemen, dat de meeste van deze wijzigingen niet geschied zijn uitsluitend met de bedoeling van aanpassing, zooals in 1929 en 1930 zoo veelvuldig plaats had, doch dat in het algemeen in deze gevallen een wijziging van anderen aard noodig was, waarbij dan krachtens artikel X van de overgangsbepalingen de statuten in hun geheel met de nieuwe wet in overeenstemming moesten worden gebracht. Het uitstellen van de aanpassing — uit zuinigheid of gehechtheid aan het oude — heeft wel bezwaren; veelal zullen de op de vroegere wet gemiddelde statuten bepalingen in strijd met dwingende voorschriften der huidige wet bevatten, hetgeen licht tot verwarring aanleiding geeft. Een vijftal vennootschappen had in het bijzonder reden te betreuren, dat zij niet eerder tot herziening waren overgegaan; zij hadden dan vermeden, dat zij door afloop van den tijd, waarvoor zij waren aangegaan, in ontbinding waren geraakt en dus heroprichting plaats moest vinden, een niet altijd ongevaarlijke gebeurtenis. Merkwaardig is daarbij, dat in twee, voorzoover zichtbaar van elkaar onafhankelijke, gevallen wel tijdig een besluit tot verlenging was genomen, doch de nederlegging en publicatie, voorgescreven in artikel 55a van het Wetboek van Koophandel, niet hadden plaats gehad. Ook in dat geval treedt ontbinding in en is heroprichting noodig.

Overigens leeren de statutenwijzigingen bij enkel doorlezen niet veel; zou men de bedoeling van de wijzigingen willen doorgronden, dan zou men van geval tot geval de vroegere statuten er bij moeten leggen, een werk, dat zeer tijdrovend zou zijn, en, naar ik vermoed, niet naar evenredigheid belangrijks zou opleveren. Een aantal wijzigingen was duidelijk een gevolg van herkapitalisatie; hoeveel was echter niet vast te stellen, daar niet iedere kapitaalsverhoging herkapitalisatie beteekent. Anderzijds gaat niet iedere herkapitalisatie met statutenwijziging gepaard. De herkapitalisatie is nog niet afgelopen; ook 1943 zal er nog eenige brengen.

Bij het doorlezen viel mij op, dat nog betrekkelijk vaak de statutenwijziging uitsluitend ten doel heeft inkoop van eigen aandelen mogelijk te maken, een verschijnsel, waaraan de overgrote liquiditeit niet vreemd zal zijn. Een ander opvallend verschijnsel is, dat statutenwijzigingen, welke duidelijk op een overdracht van den mantel eener ledige n.v. wijzen, nagenoeg niet meer voorkomen. Er loopt nog wel een enkele tusschen door, bij welke men twijfelt, en er zullen zeker ook wel gevallen zijn, waarbij een mantelhandel heeft plaats gevonden, zonder dat dit aan de wijziging kenbaar is. Klaarblijkelijk is het euvel

¹⁾ Vijf heroprichtingen daaronder begrepen.

echter binnen beperkte grenzen teruggebracht. Voor een groot deel zal dit aan de goede zorg en nauwlettendheid van het Departement van Justitie zijn toe te schrijven; ik hoop, dat ook het notariaat er het zijne toe heeft bijgedragen om dit kwaad uit de wereld te helpen. Ook de verminderde fiscale aantrekkelijkheid van de naamlooze vennootschap heeft den mantelhandel tegengewerkt; daar staat echter tegenover, dat, nu nieuwe vestigingen in verschillende bedrijfstakken niet meer worden toegelaten, de mantel van een gevestigde, zij het ledige, naamlooze vennootschap aan waarde heeft gewonnen.

Het aantal oprichtingen — waarbij ik de vijf hierboven genoemde heroprichtingen niet medereken — is wel zeer teruggegaan. Ik geef hieronder een staatje, waarvoor ik de cijfers over 1930 en 1935 t.e.m. 1940 aan het Statistisch Zakboek van het Centraal Bureau voor de Statistiek over de betrokken jaren ontleende en dat over 1942 uit de bijvoegsels tot de Staatscourant berekende. De cijfers van het C.B.S. hebben betrekking op het aantal vennootschappen, dat in het jaar haar werkzaamheden aanvangt, die van 1942 op het aantal vennootschappen, welke oprichting in 1942 werd gepubliceerd. Groot kan het verschil uit dien hoofde niet zijn.

Jaar	Aantal opgerichte naamlooze vennootschappen	Geplaatst kapitaal × f 1000,—
1930	2.141	70.567
1935	997	35.716
1936	950	26.678
1937	1.011	57.980
1938	1.035	60.815
1939	762	38.156
1940	451	17.268
1941	?	?
1942	121	9.723

De groote teruggang van het aantal oprichtingen zal wel niemand verbazen; eerder had men een nog sterkeren teruggang verwacht.

De tijd werkt het aanvagen van nieuwe ondernemingen niet in de hand; de omzetting van bestaande één-mans zaken en vennootschappen onder firma in naamlooze vennootschappen stuit op groote fiscale bezwaren.

Over den eersten factor behoef ik niet uit te weiden, doch over den tweeden moge ik nog eenige opmerkingen maken. De naamlooze vennootschap heeft een tijd lang den fiscalen wind mede gehad, meer nog, naar mijn indruk, in reputatie dan in feite. Zoo'n fiscaal dorado als wel beweerd is, is de naamlooze vennootschap ook in de dertiger jaren niet geweest, daar de fiscus haar steeds scherper te lijf ging. De vervanging van de dividend- en tantiëmbelasting door de winstbelasting, de verhooging van de winstbelasting met 200 procent, de aankondiging van zwaardere belastingen, gepaard met een dividendstop, daarna de invoering van de progressieve vennootschapsbelasting en de vermogensbelasting II, het feit, dat naamlooze vennootschappen afzonderlijk in de staatsleeningen deel moeten nemen, zijn even zoo vele beletselen tegen de oprichting eener naamlooze vennootschap, al zijn er zelfs nu nog wel constellaties denkbaar, bij welke de n.v. de goedkoopere rechtsvorm is. Bij de overweging, of men een nieuwe onderneming in den vorm eener n.v. zal gieten of een bestaande onderneming daarin zal omzetten, spelen weliswaar niet enkel fiscale factoren een rol. Zij zijn echter, nu de belastingtarieven zoo hoog zijn opgevoerd, zeer belangrijk. Terwijl vroeger, bij twijfel, het verhoopde fiscale voordeel den doorslag tot het besluit tot oprichting kon geven, kan thans de extra-belasting de keuze naar een anderen rechtsvorm leiden. Wie thans den n.v.-vorm kiest, koopt de daaraan verbonden burgerrechtelijke en economische voordeelen zeer duur. Dat desalniettemin nog meer dan 100 naamlooze vennootschappen werden opgericht, van welke een naar verhou-

ding niet eens zoo gering aantal omzetting van vennootschappen onder firma in naamlooze vennootschappen zijn, bewijst wel, hoe hoog die burgerrechtelijke voordeelen kunnen worden geschat. Dat de zuiverheid van de keuze van rechtsvorm door de speciale belasting van één dezer vormen niet steeds gebaat is, ligt in de rede. Zooals vroeger, toen men van de n.v. groote fiscale voordeelen verwachtte en ondernemingen in het gewaad eener n.v. gestoken werden, die daar niet in pasten, zullen thans ondernemingen, voor welke die rechtsvorm minder geschikt is, om der wille van den fiscus als vennootschappen onder firma of commanditaire vennootschappen worden opgericht of blijven voortbestaan. In cijfers is dit moeilijk uit te drukken; wel kan ik een indruk geven van een ander en welkome resultaat van den fiscalen druk op de n.v. en wel hiervan, dat de te kleine n.v. aan het verdwijnen is.

Bij de oprichting van de 121 naamlooze vennootschappen, welker statuten in 1942 gepubliceerd werden, waren de geplaatste kapitalen als volgt:

geplaatst kapitaal van:	aantal n.v.'s	geplaatst kapitaal %	geplaatst kapitaal × f 1000,—	%
f 1 —f 5.000	26	21,7	77,7	0,8
f 5.001 —f 10.000	23	19,2	204	2,1
f 10.001 —f 50.000	92	26,5	857	8,8
f 50.001 —f 100.000	19	15,8	1.658	17,0
f 100.001 —f 250.000	8	6,7	1.261	13,0
f 250.001 —f 500.000	12	10,0	5.115	52,7
f 500.001 en hooger	1	0,1	550	5,6
	121	100,0	9.722,7	100,0

Vergelijkt men deze cijfers met die, welke ik over het jaar 1936 gaf in het maandblad „De Naamlooze Vennootschap”²⁾, dan valt op, dat het percentage van de kleinste naamlooze vennootschappen, die met f 5000,— en minder geplaatst kapitaal, aanzienlijk verlaagd is en wel van ruim 50% van het totaal tot even, 20%.

Ik acht dit een verheugend verschijnsel; de onroerend-goed-maatschappijen, die in series gebouwd werden, allen met f 10.000,— kapitaal, waarvan f 2.000,— geplaatst en volgestort, zijn gelukkig geheel uit de bijvoegsels tot de Staatscourant verdwenen. Dat er nog twee reederijtjes in voorkomen, elk met f 600,—, en een ander maatschappijtje met f 500,— geplaatst kapitaal, zullen wij maar beschouwen als een laatsten nasnik: trouwens, er kunnen in zeer bijzondere omstandigheden wel eens goede gronden voor dergelijk in het algemeen af te keuren gebruik van den n.v.-vorm bestaan.

Verheugend is ook, dat het gewicht zich van de n.v.'s met f 5.000,— of minder niet heeft verplaatst naar die met een kapitaal tusschen de f 5.000,— en de f 10.000,—, doch naar de groepen tusschen de f 10.000,— en de f 100.000,—, van welke bijzonderlijk de groep tusschen f 50.001,— en f 100.000,— den grootsten aanwas vertoont.

Dat er slechts één vennootschap was met meer dan een half miljoen geplaatst kapitaal, en zelfs die nog maar net over de streep met f 550.000,—, is wel in hoofdzaak toe te schrijven aan den hierboven als eersten genoemden remmenden factor. Men bedenke echter, dat bij de grootere vennootschappen plaatsing van verder kapitaal kort na de oprichting vaker voorkomt, dan bij de kleinere. Juist bij de grootere gaat men vaak tot de oprichting over, zoodra een zeker minimum-kapitaal is toegezegd, om daarna verdere gegadigden voor aandeelen te zoeken. En overigens verbaast het niemand, dat miljoenenzaken in dezen tijd niet worden opgericht. Ik vermoed, dat de cijfers over 1943 nog wel lager zullen zijn.

Mr. A. SCHADEE.

²⁾ Mr. A. Schadee: „Te veel van het kleine”, in „De Naamlooze Vennootschap”, jaargang XVI, blz. 225.

DE TINVOORZIENING DER VEREENIGDE STATEN.

Inleiding.

Berichten inzake de ontwikkeling op de tinmarkt bereiken ons nog slechts sporadisch. Met des te meer belangstelling namen wij dan ook kennis van een dezer dagen in de pers gepubliceerd bericht inzake de door de Vereenigde Staten genomen en voorgenomen maatregelen ten aanzien van de tinvoorziening van dit land. Deze mededeeling maakte gewag van de vaststelling van de capaciteit van de door een dochtermaatschappij van het Billiton-concern te bouwen tinsmelterij in Texas op ongeveer 90.000 ton ertsverwerking per jaar. Om ook in de toekomst de productiebasis van deze inrichting te verzekeren stelt men nu voor de heffing van prohibatieve invoerrechten op geraffineerd tin en de instelling van beschermende rechten op tinertsen. Hierbij wordt dan opgemerkt, dat men in de toekomst een overwegenden invloed van de Vereenigde Staten als grootste consument op de tinmarkt verwacht.

Deze op het eerste gezicht vrij simpele mededeelingen houden echter in, indien de daarin vermelde maatregelen worden doorgevoerd — hetgeen ons vrij waarschijnlijk lijkt —, dat hiermede een jarenlange strijd op de tinmarkt thans vrijwel beslist is ten voordeele van de Vereenigde Staten en dat in de toekomst met een totaal gewijzigde, en ongetwijfeld veel moeilijker situatie op de tinmarkt rekening moet worden gehouden. In het onderstaande hopen wij een en ander met een beknopte toelichting en eenige commentaar nader te verduidelijken.

De plaats van de Vereenigde Staten op de tinmarkt.

Sinds in 1931 de in het internationaal tinkartel vereenigde tinproducenten een politiek van productiebeperking en prijshandhaving hebben gevolgd, waarbij ook de kosten van de met de hoogste voortbrengingskosten werkende producenten werden goedge maakt, hebben de Vereenigde Staten, als voornaamste tinverbruikers, deze marktpolitiek veelal met leede oogen aangezien. Toen bovendien in dezen oorlog de geheele afhankelijkheid van de Vereenigde Staten voor deze strategisch belangrijke grondstof nog eens duidelijk naar voren trad, heeft men daar te lande een groote activiteit aan den dag gelegd om deze positie voor de momenteele oorlogseconomie zoo wel als voor de toekomst te verbeteren.

Ten aanzien van de huidige tinvoorziening is men d.m.v. groote voorraadvorming enerzijds en steeds sterker beperking van het niet-noodzakelijke civiele verbruik anderzijds er in geslaagd voor een redelijken tijd de dringendste oorlogsbehoefte te dekken. Men hoopt voor het loopende jaar de consumptie op 40 à 50.000 long ton, d.i. ongeveer één derde van den voorraad bij het begin van 1943, te kunnen houden. In onderstaand staatje geven wij een overzicht van de geraamde tinconsumptie der Vereenigde Staten gedurende de laatste 4 jaar.

1939	72.000 long ton
1940	75.000 „
1941	100.000 „
1942	65.000 „
Raming voor 1943	40 à 50.000 „

Veel belangrijker dan deze oplossing der momenteele moeilijkheden zijn echter de maatregelen, die genomen zijn om, gebruik makend van de huidige economische en politieke positie der Vereenigde Staten, blijvend een gunstiger plaats op de tinmarkt te veroveren en waarvan boven genoemd bericht als het ware een soort strijdcommuniqué is, nadat de overwinning in feite is behaald. Langs drie wegen heeft men getracht zijn doel in dezen te bereiken, nl.:

1. Invloed bij de bestaande marktcontrole;
2. Steun aan en deelneming in de Zuid-Amerikaansche productie;

3. Het vestigen van een tinsmeltbedrijf in de Vereenigde Staten.

Ad. 1. Gezien de huidige sleutelpositie van de Vereenigde Staten als belangrijkste voorraadhouder voor tin en den overheerschenden invloed, ook economisch, van dit land onder de geallieerden, viel het niet moeilijk bij de verlenging der tincontrole-overeenkomst aan het eind van 1942 de clausule opgenomen te krijgen, dat inzake de te volgen marktpolitiek een groter invloed wordt toegekend aan consumenten en met name aan de Vereenigde Staten als belangrijkste tinverbruiker. In verband met de nog zeer vage positie van een tincontrole na dezen oorlog, zegt dit besluit voorloopig niet veel.

Ad. 2. Als belangrijke factor van de Zuid-Amerika-politiek der Vereenigde Staten is stellig te noemen het vestigen of vergrooten van den invloed van dit land bij de tinproductie, met name in Bolivia, momenteel de grootste tinproducent voor de geallieerde markt (jaarproductie naar raming thans ongeveer 40.000 long ton). Door middel van credietverstreking en afneemcontracten zorgen nu de Vereenigde Staten, dat zij het resultaat van deze tinmijnbouw, het ruwe tinerts, in handen krijgen. Dit laatste heeft echter slechts zin, indien men zelf in staat is dit erts te verwerken en te zuiveren.

Ad. 3. Het oprichten van een eigen smeltbedrijf in de Vereenigde Staten, waardoor dit land, zij het in een volgende productiefase, zich a.h.w. onder de tinproducenten schaart, moet dan ook als de belangrijkste stap in de richting van meer onafhankelijkheid op de tinmarkt worden beschouwd.

Tinsmelterij in de Vereenigde Staten.

Ook in den vorigen oorlog is er, in het kader der geallieerde oorlogsproductie, in de Vereenigde Staten een tinsmeltbedrijf gebouwd. Na den oorlog echter kon dit bedrijf de concurrentie tegen de gevestigde smeltbedrijven niet volhouden, daar de voor een rendabele exploitatie technisch benodigde ertssoorten en hoeveelheden door de nauw verbonden mijnbouw-smeltersbelangen zelf werden verwerkt. Moet men nu niet op een herhaling van deze ontwikkeling rekenen? Wij meenen, gezien den opzet van het geheel en den eventueelen overheidssteun, waarvan in bovengenoemd bericht melding wordt gemaakt, van niet.

a. *Opzet.* De bouw en exploitatie van de tinsmeltovens in Texas worden verzorgd door een dochtermaatschappij van het Billiton-concern, een van de oude en grootste ondernemingen in het tinkartel. Het hoe en waarom van deze actie van de Billiton-maatschappij is ons onbekend, de gevolgen zijn echter voor de Vereenigde Staten, dat de herhaling van een concurrentiestrijd als na den vorigen oorlog thans grootendeels is uitgesloten. Voor de Nederlandsche maatschappij is deze activiteit ongetwijfeld een welkome compensatie voor de afsluiting van haar mijnbouwgebied in Nederlandsch-Indië en van de met haar verbonden smeltovens in Arnhem. Het noodige erts zal thans vrij stellig wel kunnen worden verkregen, ook in de toekomst, door het afnemen van de Zuid-Amerikaansche productie, en leveringscontracten over langen termijn met de producenten-relaties van het Billiton-concern. Tenslotte is de capaciteit van deze ovens zoodanig gesteld, dat de productie (naar raming bij een jaarlijksche ertsverwerking van 90.000 ton ongeveer 60 à 70.000 long ton metaal) de binnenlandsche behoefte niet spoedig overschrijdt en dus geheel binnen de Vereenigde Staten kan worden geplaatst.

De kostprijsverhoudingen van het tin, dat uit de dure en soms minder rendabele Zuid-Amerikaansche ertsen wordt verkregen — eventueel na menging met goedkoopere ertsen — en het metaal, dat elders uit met minder kosten gewonnen en aangevoerde ertsen wordt gesmolten, maken echter het invoeren van handelspolitieke maatregelen vrij waarschijnlijk. Op de plannen, in die richting wijst dan ook het bovengenoemd bericht.

b. *Handelspolitieke maatregelen ten aanzien van de tin-*

voorziening. De heffing van prohibitieve invoerrechten op geraffineerd tin is in het kader van deze Amerikaansche manoeuvre ter wille der tinvoorziening, volkomen logisch, gezien de reeds genoemde kostprijsverhoudingen. Geheel prohibitief in den stricte zin van het woord kunnen deze rechten echter niet zijn, daar vrij waarschijnlijk nu en dan eenige aanvullende import noodzakelijk zal zijn. Een aansluitende quotum-regeling of contingentteering voor tin-invoer lijkt ons dan ook niet onwaarschijnlijk.

De mededeeling inzake de zgn. beschermende rechten op ertsen is ons voorshands weinig duidelijk. Immers de invoer van het erts voor deze smelterij op een of andere manier belemmeren gaat geheel tegen het streven naar eigen tinertsvoorziening in. Dit zou ten hoogste een mogelijk verweermiddel tegen vestiging van andere tinsmeltbedrijven door bepaalde groepen kunnen zijn. Wellicht ook zou hier sprake kunnen zijn van doorvoering van een geheel binnenlandsch prijs- en productiesysteem, waartoe bepaalde fiscale- of prijshellingen bij importeurs van ertsen noodzakelijk konden zijn. Deze voor een vrije wereldhuishouding toch al weinig welkome tin-autarkie der Vereenigde Staten zou dan echter wel ver worden gedreven. Gezien ook de belangen van de verwerkende industrie (blik, automobielen, soldeer) lijkt ons echter de vorming van een door deze heffing extra hoog prijseiland weinig voor de hand liggend.

Slobeschouwing.

Na bovenstaande toelichting bij de berichten inzake de tinvoorziening en tinpolitiek der Vereenigde Staten is men geneigd zich af te vragen, wat de betekenis hiervan is voor de tinmarkt. Daar echter de uitvoering van deze plannen nog lang geen feit en de toekomst van de tinmarkt nog geheel onzeker is, is het beantwoorden van deze vraag thans wel zeer speculatief. In het algemeen kan men wel zeggen, dat een dergelijke ontwikkeling weinig gunstige perspectieven zou bieden voor de tinmarkt in haar geheel alsook voor de tincontrole-overeenkomst. In hoeverre voorts het realiseeren van deze voornemens voor de binnenlandsche producenten en consumenten van tin in de Vereenigde Staten, alsmede voor het daarbij betrokken Billiton-concern, op den duur in alle opzichten voordeel beteekent, moet nog worden afgewacht.

J. WILLEMS.

AANTEEKENINGEN.

NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

Uittreksel uit het Jaarverslag van het Nederlandsch Economisch Instituut over de periode 1 Januari tot 31 December 1942.

Besturende Colleges.

In het afgelopen jaar kwamen voor periodieke aftreding in aanmerking de heeren Dr. E. Heldring, Onder-Voorzitter, en Dr. J. W. Beijen, terwijl een derde vacature ontstond door het aftreden als Curator — tevens als Voorzitter — van Dr. A. O. Holwerda. Op de vergadering van Curatoren, Stichters en Beschermers d.d. 24 April 1942 werden in de plaats van deze heeren benoemd de heeren Dr. F. H. Fentener van Vlissingen (herbenoemd), S. Dunlop en Mr. W. Suermondt Wzn. Het Dagelijksch Bestuur werd als volgt samengesteld: E. D. van Walree, Voorzitter, Mr. K. P. van der Mandele, Onder-Voorzitter, Mr. R. Mees, Penningmeester, Prof. Mr. P. Liefstinck, Secretaris van Curatoren en Prof. Dr. J. Tinbergen, Waarnemend Secretaris van Curatoren.

Het Directorium onderging een wijziging door het aftreden — om gezondheidsredenen — van Prof. Mr. J. G. Koopmans en de benoeming in diens plaats van Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk tot Directeur van het Instituut.

Statuten.

De statutenwijziging, welke in de Curatorenvergadering van 28 November 1941 in tweede lezing was aanvaard, is thans perfect geworden.

Afdeeling Economisch Onderzoekswerk.

I. *Vervoerseconomische Afdeeling.* Aan het lang gekoesterde voornemen om meer aandacht te schenken aan onderzoekingen op het gebied van het vervoerwezen werd een begin van uitvoering gegeven. De plannen van het Comité-Damme om te komen tot oprichting van een Nederlandsch Instituut voor Verkeerseconomie zijn in verband met de huidige omstandigheden voorloopig blijven rusten. Daar het onzeker is, wanneer deze weer ter hand kunnen worden genomen, werd besloten voor deze werkzaamheden een afzonderlijke afdeeling aan het Nederlandsch Economisch Instituut te verbinden. Te meer bestond daartoe aanleiding, omdat reeds gedurende eenigen tijd een studie over de structuur van het Nederlandsche vervoerwezen bij het Nederlandsch Economisch Instituut, in bewerking is. Deze zal thans als eerste nummer van een reeks publicaties over het vervoerwezen kunnen verschijnen. Zoodra het Nederlandsch Instituut voor Verkeerseconomie overeenkomstig de plannen van het Comité-Damme zal zijn opgericht, is het N.E.I. bereid deze afdeeling daarmede te vereenigen.

II. *Studies.* a. De studies over de structuur van den Nederlandschen landbouw, van de industrie, van den handel en van het Nederlandsche vervoerwezen vorderen geleidelijk.

b. De studie over de ontwikkeling en de structuur van den uitvoer van *Nederlandsch-Indië* werd, op bredere basis, opnieuw aangevangen.

c. Door het in dienst treden bij het Centraal Bureau voor de Statistiek van onzen medewerker, die speciaal belast was met het *verbruiksonderzoek*, is deze zeer omvangrijke studie thans geheel bij genoemd Bureau ondergebracht. De publicatie zal t.z.t. samen met het C.B.S. geschieden.

d. Op initiatief van de Vereeniging Nederlandsch Fabrikkant en met toegezegde medewerking van de Hoofdgroep Industrie heeft het Instituut zich bereid verklaard het tot stand brengen te bevorderen van een aantal analytische studies naar de *economische structuur van verschillende industrietakken* in Nederland. Hiervan zijn reeds in bewerking een studie inzake de suiker- en suikerverwerkende industrie en een onderzoek betreffende halffabrikaten in de metaalnijverheid.

III. *Adviezen.* Sinds Curatoren besloten hebben op beperkte schaal en zonder daarvoor reclamé te maken over te gaan tot het uitbrengen van praktijkadviezen, zijn een paar werkstukken van dien aard afgeleverd, respectievelijk nog in bewerking. Het openen van deze nieuwe bron van inkomsten heeft de noodzaak met zich gebracht het Instituut in het Handelsregister te doen inschrijven.

Hoewel in feite niet meer tot dit verslagjaar behorend, wordt hier vermeld, dat in begin 1943 besloten is, dat het Instituut in voorkomende gevallen zich zal belasten met het ontwerpen, organiseeren en op gang brengen van economische onderzoekingen bij ondernemingen, die zich voor dat doel tot ons wenden. De eerste zoodanige overeenkomst is inmiddels gesloten en in werking getreden.

Afdeeling Publicaties.

I. *Economisch-Statistische Berichten.* Nadat aanvankelijk de toestemming voor het verschijnen van het blad van maand tot maand moest worden verkregen, werd in Maart '42 door de Comm. voor Persreorganisatie medegedeeld, dat het weekblad Economisch-Statistische Berichten tot nader order kon blijven bestaan. Wel werden in verband met de papierschaarschte enkele beperkingen opgelegd t.a.v. den omvang en oplaag van het blad.

II. *Serie publicaties.* Gedurende het verslagjaar zijn in de serie van het Instituut verschenen:

1. De derde druk van het boek van Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk, „Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten”. Deze druk is thans ook reeds bijna uitverkocht, zoodat overwo-

gen moet worden tot een vierden druk over te gaan.

2. De handelsuitgave van de dissertatie van den heer J. R. A. Buning over „De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland”. Ook dit boek had een goede ontvangst.

Voor het uitgeven van een studie van Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk en den heer C. Goedhart, ec. drs., over den groei en de beteekenis van de institutioneele beleggers voor de kapitaalmarkt in Nederland, kon volgens bericht van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten geen papier beschikbaar worden gesteld.

Wel werd toestemming verkregen voor het drukken van twee dissertaties, t.w.:

a. De verstarung der productiekosten, van den heer P. J. Verdoorn, ec. drs., en

b. Het volkscredietwezen in de depressie, van Raden Mas Soemiro Djojohadikoesoemo, ec. drs., van welke beide dissertaties begin 1943 een handelsuitgave zal verschijnen.

Tenslotte werd door Directeuren besloten over te gaan tot het uitgeven van de studie van Ir. H. Vos, betreffende den invloed van de overheidshuishouding op de inkomens- en vermogensvorming in ons land.

Studentenpractica.

Per 15 Maart 1942 zijn in overleg met den Senaat der Nederlandsche Economische Hoogeschool de beide studentenpractica, die toch een typische onderwijstaak verrichten, door de Hoogeschool overgenomen van het Nederlandsch Economisch Instituut. Deze formeele scheiding beteekent echter niet, dat inderdaad alle banden met het Instituut verbroken zijn, daar geregeld contact wordt onderhouden.

De moeilijke omstandigheden in aanmerking genomen, is de gang van zaken op het Instituut bevredigend te noemen.

Rotterdam, Februari 1943.

J. TINBERGEN,
Wvd. Secretaris van Curatoren.

ONTVANGEN BOEKEN.

Nieuw Arbeidsrecht. Aanteekeningen en verklaringen voor de practijk door Mr. W. C. L. van der Grinten. Vierde druk, Supplement. (Alphen aan den Rijn 1943; N. Samsom N.V.).

Openbare werken en conjunctuurpolitiek door Godelieve van Poucke. (Brussel 1942; Standaard Boekhandel N.V.).

Beknopt leer- en leesboek der economie door J. van Zwijndregt. 6e druk. (Groningen, Batavia 1943; J. B. Wolters' Uitgevers-Maatschappij N.V.).

Lage inkomens. Een statistisch onderzoek naar de verdeling der inkomens beneden de belastinggrens in de gemeente Eindhoven door H. Verwey-Jonker. (Assen 1943; Van Gorcum & Comp.).

Maatschappijstructuur en werkgelegenheid door Dr. J. R. M. van den Brink. (Utrecht, Nijmegen 1943; N.V. Dekker & van de Vegt).

De Naamlooze Vennootschap in een tijd van ordening door E. Bloembergen. (Utrecht 1943; N.V. Drukkerij P. den Boer).

Rijksregeling vergoeding oorlogsschade door Mr. Ph. C. M. van Campen. Tweede druk. (Alphen aan den Rijn 1943; N. Samsom N.V.).

Arbeidsovereenkomst door Mr. W. C. L. van der Grinten. (Alphen aan den Rijn 1943; N. Samsom N.V.).

De voorzieningen van het Rijk met betrekking tot de gemeentefinanciën. Deel III: *Het besluit op de bezettingsschaden* door N. A. Nap. (Alphen aan den Rijn 1943; N. Samsom N.V.).

STATISTIEKEN.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Mei 1943	7 Juni 1943
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f 33.510.728,83	f 292.969,91
(Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	152.468,14	271.206,36
Voorschotten op ult. Mrt. April 1943 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	19.438.457,71	17.968.386,75
Voorschotten aan Ned. (Indie*) Idem voor Suriname *)	285.363.089,87	286.728.288,64
Idem aan Curaçao *)	8.375.487,58	8.440.652,58
Idem van Curaçao *)	219.986,55	219.986,55
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	16.012.028,—	16.012.028,—
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijkscomptabelen	152.121.460,08	183.375.348,37
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds *)	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen *)	119.676.367,29	107.871.652,16

Verplichtingen

Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f —	f —
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	106.646.000,—	106.636.000,—
Schatkistpromessen in omloop	2733.400.000,—*)	2785.900.000,—*)
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	178.631.128,50	216.055.027,50
Schuld op ult. Maart April 1943 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds *)	6.856.227,06	1.820.710,63
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. *)	366.980.552,28	449.043.802,53
Id. aan andere Staatsbedrijven *)	6.902.954,83	7.320.742,28
Id. aan div. instellingen *)	244.052.185,43	279.545.980,23

*) In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. *) Rechtstreeks bij De Nederl. Bank geplaatst nihil. *) Idem nihil.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntnaer.	Circulatie	Andere opeisb. schulden	Beschikb. dekkings-saldo	Dekkings-perc.
21 Juni '43	885.986	2.553.810	917.985	1.822.990	25,6
14 " '43	885.982	2.536.730	909.764	1.821.717	26
7 " '43	885.960	2.525.221	895.196	1.816.187	26
31 Mei '43	835.948	2.482.155	959.865	1.841.184	26
24 " '43	885.944	2.445.062	969.577	1.838.793	26
6 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
21 Juni '43	—	—	139.666	2.271.103	179.196
14 " '43	1	—	137.321	2.262.889	164.393
7 " '43	1	—	138.590	2.262.135	137.807
31 Mei '43	3	—	139.549	2.250.349	170.197
24 " '43	1.903	—	137.323	2.243.491	152.419
6 Mei '40	9.853	—	217.726	750	150.648

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSCHE BEDRIJF DER NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	30 April 1943	31 Mei 1943	30 April 1943	31 Mei 1943
	Activa:			
Kas, kassiers en daggeldleeningen	47	139	55	150
Ned. schatkistpapier	936	942	1089	1103
	983	1081	1144	1253
Ander overheidspapier	12	13	13	14
Wissels	2	1	7	6
Bankiers in binnen- en buitenland	73	71	96	93
Prolong. en voorsch. op effecten	34	30	48	43
	121	115	164	156
Debiteuren	145	132	183	170
Effecten en syndicaten	17	17	26	26
Deelnemingen (incl. voorschotten)	10	10	22	21
	172	159	231	217
Gebouwen	13	13	17	17
Diverse reken. (incl. overl. posten)	—	1	—	1
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1303	1383	1570	1658
Passiva:				
Crediteuren	906	984	1090	1176
Wissels	—	—	—	—
Deposito's op termijn	108	111	130	134
Kassiers en genom. daggeldleeningen	—	—	—	—
Diverse rekeningen	32	31	42	40
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1060	1140	1276	1364
Aandeelkapitaal	170	170	210	210
Reserve	73	73	84	84
	1303	1383	1570	1658

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 31 MEI 1943

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f 13.635.207,47	Kapitaal	f 40.000.000,—
Nederlandsch Schatkistpapier	299.037.109,51	Reserve	11.200.000,—
Ander Overheidspapier	7.342.879,57	Bouwreserve	1.500.000,—
Wissels	2.646,85	Deposito's op Termijn	49.786.500,19
Bankiers in Binnen- en Buitenland	14.285.051,99	Crediteuren	270.046.689,56
Effecten en Syndicaten	3.228.226,38	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	7.172.884,45
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten	8.393.135,04	Reserve voor Verleende Pensioenen	1.394.609,63
Debiteuren	28.302.001,39	Aandeelhouders voor Effecten in Leendepôt	12.969.450,—
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	1.479.816,—		
Gebouwen	4.000.000,—		
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	1.394.609,63		
Effecten van Aandeelhouders in Leendepôt	12.969.450,—		
	f 394.070.133,83		f 394.070.133,83